

SAVONIA

OPINNÄYTETYÖ - AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO
SOSIAALI-, TERVEYS- JA LIIKUNTA-ALA

OPAS VANHEMMILLE ALLE 3-VUOTIAIDEN LASTEN KIELENKEHITYKSEN TUKE- MISEEN

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	
Koulutusohjelma/Tutkinto-ohjelma Sosionomin tutkinto-ohjelma	
Työn tekijä Hanna Vikki	
Työn nimi Opas vanhemmille alle 3-vuotiaiden lasten kielenkehityksen tukemiseen	
Päiväys	11.04.2019
Sivumäärä/Liitteet	28/3
Ohjaaja(t) Anne-Leena Juntunen	
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani(t) Vieremän kunta, varhaiskasvatus	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tutkimuksissa on käynyt ilmi, että kielenkehitykseen liittyvät vaikeudet ovat lisääntyneet. Myös toimeksiantajan mukaan kielenkehitykseen liittyvät poikkeavuudet ja viivästymät ovat lisääntyneet viime vuosina pienten lasten keskuudessa. Vanhemmat voivat kuitenkin omalla toiminnallaan olla tukemassa lapsensa kielenkehitystä jo heti vauvan syntymästä alkaen. Varhaisella vuorovaikutuksella on olennainen merkitys lapsen kielenkehitykseen. Toimeksiantajan toiveena oli saada vanhemmille materiaalia lasten kielenkehityksen tukemiseen.</p> <p>Opinnäytetyöni on kehittämistyönä laadittu kielenkehitykseen liittyvä ”Yhdessä puuhaten, yhdessä oppien”-opas alle 3-vuotiaiden lasten vanhemmille. Opinnäytetyöni tavoitteena oli koota vanhemmille selkeä ja helppolukuinen opas, jonka vinkkien ja ohjeiden avulla vanhemmat voivat olla tukemassa lastensa kielenkehitystä arjen keskellä. Oppaasta löytyy lisäksi tietoa siitä, milloin vanhempien on syytä huolestua lapsensa kielenkehityksestä ja kuinka heidän kannattaa silloin toimia. Oppaassa on kerrottu lyhyesti myös puhetta korvaavista ja tukevista kommunikointimenetelmistä. Jaoin oppaan ensimmäisen version Vieremän varhaiskasvatuksen, Nuppulan päiväkodin, alle 3-vuotiaiden lasten vanhemmille. Saadun palautteen pohjalta työstin oppaan valmiiksi ja lähetin sen sähköisessä muodossa Ylä-Savon Sotelle.</p> <p>Opasta jaetaan jatkossa vanhemmille Ylä-Savon Soten lastenneuvoloissa. Jatkossa työtä voisi kehittää lisäämällä oppaaseen kielenkehityksen tukemiseen liittyviä harjoitteita tai tekemällä vanhemmille oppaan yli 3-vuotiaiden lasten kielenkehityksen tukemiseen.</p>	
Avainsanat vanhemmuus, varhainen vuorovaikutus, kielenkehitys, tukeminen	

Field of Study Social Services, Health and Sports			
Degree Programme Degree Programme in Social Services			
Author Hanna Vikki			
Title of Thesis A guide for parents to support the language development of children under 3 years of age			
Date	11.04.2019	Pages/Appendices	28/3
Supervisor(s) Anne-Leena Juntunen			
Client Organisation /Partners The municipality of Vieremä, Early childhood education			
<p>Abstract</p> <p>Research has discovered that difficulties in language development have increased. Also according to the client organization, abnormalities and delays in language development have increased in recent years among small children. Parents can, nevertheless, with their own actions support their children's language development already immediately since birth. Early interaction has a big impact on children's language development. The goal of the client organisation was to provide parents with material supporting children's language development.</p> <p>This thesis is a development work related to language development and as an output of the work there is the guide "Doing together, learning together" for parents of children under three years of age. The aim of the work was to put together a clear and easy-to-read guide for parents so that they can use its tips and instructions on supporting their children's language development in everyday life. More information can be found in the guide on when parents should get worried about their children's language development and what further steps to take in that case. The guide also gives information on supportive substitution to successful speech communication. The first version of the guide was given to the parents of children under three years of age in the daycare center Nuppula in Vieremä. On the basis of the feedback received the guide was revised and sent in electronic form to Ylä-Savon SOTE Joint Municipal Authority in Social and Health Care.</p> <p>The guide will continually be distributed to parents in child health centres of Ylä-Savon SOTE. In the future, this work could be developed by adding language development exercises into the guide or make a guide to support the language development of children over three years of age.</p>			
<p>Keywords</p> <p>parenthood, early interaction, language development, supporting</p>			

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO.....	6
2	VANHEMMUUS JA VARHAINEN VUOROVAIKUTUS.....	7
2.1	Vanhemmuus tänä päivänä.....	7
2.2	Varhainen vuorovaikutus ja kiintymyssuhde.....	8
2.3	Lapsiperheen arki.....	9
3	ALLE 3-VUOTIAIDEN LASTEN KIELENKEHITYS.....	10
3.1	Ensimmäinen ikävuosi	10
3.2	Toinen ikävuosi.....	11
3.3	Kolmas ikävuosi	11
4	KIELENKEHITYKSEN VAIKEUDET	13
4.1	Kielenkehityksen vaikeuksien ilmeneminen	13
4.2	Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät	14
5	KIELENKEHITYKSEN TUKEMINEN ARJESSA.....	15
5.1	Lämmin vuorovaikutussuhde ja turvallinen ympäristö	15
5.2	Rohkaisu, kannustus ja jutteleminen	16
5.3	Lukeminen.....	16
5.4	Leikit ja pelit.....	17
5.5	Musiikki	17
5.6	Media.....	18
6	TYÖN TOTEUTUS.....	20
6.1	Ongelma tai kehittämistarve	20
6.2	Ideavaihe	21
6.3	Tuotteen luonnostelu	21
6.4	Tuotteen kehittäminen.....	22
6.5	Tuotteen viimeistely	22
7	OPINNÄYTETYÖHÖN LIITTYVÄT EETTISET JA LUOTETTAVUUSKYSYMYKSET.....	23
8	POHDINTA	24
	LÄHTEET JA TUOTETUT AINEISTOT	26
	LIITE 1 SAATEKIRJE VANHEMMILLE	29
	LIITE 2 PALAUTELOMAKE	30

LIITE 3 31

1 JOHDANTO

Kielenkehityksen tukeminen alkaa jo heti vauvan syntymästä, kun vanhemmat luovat vuorovaikutus- ja kiintymyssuhteen lapseensa. Pieni lapsi oppii kieltä arjen toiminnoissa ja vuorovaikutustilanteissa. Vanhemmat eivät välttämättä tule ajatelleeksi, kuinka suuri vaikutus heidän arjen valinnoillaan sekä läsnäolollaan on lapsen kielenkehitykseen. Tietotekniikka ja digitalisaatio ovat lisääntyneet viime vuosina paljon, ja tulleet koko ajan enemmän pientenkin lasten arkeen, jolloin on syytä pohtia, millaisia vaikutuksia tällä on pienen lapsen elämään sekä vanhemman ja lapsen vuorovaikutussuhteeseen. Sinikka Hannus on tehnyt väitöstutkimuksen (2018) suomalaisten lasten kielellistä erityisvaikeuksista. Tutkimuksesta ilmenee, että kielelliset vaikeudet ovat lisääntyneet viimeisten vuosien aikana. Pauliina Lindgrenin (2014) Pro Gradu tutkielman tavoitteena on selvittää, miten ympäristö vaikuttaa lapsen kielen monipuoliseen kehitykseen. Lindgrenin tutkimustuloksissa ilmenee, että vanhemmilla ja lapsen muilla läheisillä ihmisillä on kielen kehityksessä hyvin merkittävä rooli ja kielenkehitykseen voidaan useimmiten vaikuttaa hyvinkin paljon jo heti syntymästä lähtien.

Vanhempien vuorovaikutus lapsen kanssa on erittäin tärkeää lapsen kielenkehitykselle. Lapsen hyvä kehitys edellyttää, että lapselle tärkeät aikuiset ovat pysyvästi ja todella läsnä lapsen arjessa. Vauvan kiintyminen vanhempaan perustuu siihen, kuinka tiiviisti vanhempi kykenee vastaamaan lapsen tuottamiin viesteihin. Lapsi oppii vuorovaikutustilanteissa kielenkehityksen lisäksi myös muita tärkeitä taitoja, kuten vuorottelua ja toisen huomioimista. (Koppinen, Lyytinen ja Rasku-Puttonen 1989, 93; Silvén ja Kouvo 2010, 73.)

On tärkeää tiedostaa, että lapsen kielenkehityksessä voidaan hyvästä ja läheisestä vuorovaikutuksesta huolimatta huomata viivästyksiä tai poikkeamia. Viitteitä kielenkehityksen ongelmiin voidaan havaita lapsessa jo hyvin varhaisessa vaiheessa. Myöhemmin ongelmat tulevat esiin aivan tavallisissa arjen toiminnoissa kotona tai päiväkodissa. Ongelmia voi ilmetä esimerkiksi niin, että lapsi ei ymmärrä annettuja ohjeita, ei ota katsekontaktia tai ei ole vuorovaikutuksessa muiden kanssa. (Aro, Eronen, Erkkilä, Siiskonen ja Adenius-Jokivuori 2014, 117.) Lapsen lähellä olevilla aikuisilla on tärkeä rooli lasta havainnoidessaan. On tärkeää ymmärtää, että jos ”arjen terapia” ja ”kuntouttava arki” eivät riitä, lapsi tarvitsee kielenkehityksen arviointia, erilaisia tukitoimia sekä kuntoutusta. (Siiskonen, Aro, Ahonen ja Ketonen(toim.) 2014, 11–12.)

Opinnäytetyöni toimeksiantajana on Vieremän kunta ja toteutin tämän kehittämistyöni Vieremän päiväkotikiintymisen kanssa yhteistyössä. Vieremän varhaiskasvatuksen erityislastentarhanopettajan mukaan kehitykselliset kielihäiriöt ovat lisääntyneet lähivuosina myös Vieremällä. Opinnäytetyöni tarkoituksena on tehdä opas vanhemmille, josta he saavat vinkkejä oman lapsensa kielenkehityksen tukemiseen arjen keskelle. Oppaan tavoitteena on, että vanhemmat ymmärtäisivät varhaisen vuorovaikutuksen merkityksen lapsen kielenkehityksessä sekä saisivat tietoa siitä, kuinka he pystyvät omalla toiminnallaan olla tukemassa pienten lastensa kielenkehitystä ja muita tärkeitä taitoja vanhemman roolissa. Opas on sähköinen versio, joka tulee jakoon Ylä-Savon Soten lastenneuvoloihin.

2 VANHEMMUUS JA VARHAINEN VUOROVAIKUTUS

Vuorovaikutus koostuu antamisesta ja saamisesta. Lapsen kommunikointitaidot alkavat tulla esille jo syntymästä saakka vanhemman ja lapsen välisessä vuorovaikutussuhteessa samaan aikaan kun kiintymyssuhde alkaa muodostua. Vanhemmat antavat vastasyntyneelle lapselle ravintoa ja hoivaa ja vauvan tarvitsevuus ja riippuvuus taas antavat vanhemmille merkityksen kokemuksen. (Alijoki 1998, 9.) Lapset oppivat suurimman osan kielellisistä ja muista kognitiivisista taidoista aikuisten ja lasten välisissä vuorovaikutussuhteissa, joissa lapsi oppii leikin tai muun toiminnan kautta jäsentämään ympäristöään sekä oppii uusia asioita. Vanhempien tehtävänä on kiinnostuneena seurata lapsen kehitystä sekä tukea sitä arjen keskellä. (Koppinen ym. 1989, 90.)

2.1 Vanhemmuus tänä päivänä

Vanhemmuus on yksi tärkeimmistä rooleista ihmisen elämässä. (Joutsenniemi ja Mustonen 2013, 9). Suomessa vanhemmaksi tulemistä halutaan lykätä koko ajan myöhemmäksi. Vuonna 2007 ensisynnyttäjien ikä oli tilastokeskuksen mukaan 28,1 vuotta ja vuonna 2017 jo 29,2 vuotta. Myös isäksi tulevien keski-ikä on noussut tasaisesti. (tilastokeskus s.a.) Vanhemmuuteen koskevia päätöksiä halutaan tehdä tietoisesti ja vanhemmuuden vastuu ymmärretään. Vanhemmuuden tiedostaminen ja vanhemmuuteen valmistautuminen alkaa jo ennen lapsen syntymää, raskauden aikana. Vanhemmaksi tuleminen voidaan kokea positiivisena ja antoisana tehtävänä, mahdollisuutena välittää omia arvoja seuraavalle sukupolvelle. Vanhemmuuteen liittyy kuitenkin paljon myös ristiriitaisia tunteita ja odotuksia. Haastetta tuo sopivan tasapainon löytyminen työn, perheen, harrastusten ja muiden asioiden välille. (Joutsenniemi ja Mustonen 2013, 9.) Myös yhteiskunnan taloudellinen tilanne, työttömyyden riski, sekä määräaikaiset työsuhteet aiheuttavat vanhemmuuteen liittyviä riskejä ja huolia. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 111).

Vanhemmuus muuttaa sekä äidin että isän persoonallisuutta joltain osin pysyvästi. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 113). Vanhemman suhde lapseen alkaa muodostua jo paljon ennen syntymää. Jo silloin kun vanhemmat alkavat haaveilemaan lapsesta, he antavat ajatuksissaan tilaa uudelle ihmissuhteelle. Tällöin vanhemmat sitoutuvat hoitamaan lasta ja kantamaan vastuuta hänen kehityksestä läpi elämän. Nämä ensimmäiset ajatukset vanhemmuudesta ovat vaikuttamassa suuresti siihen, kuinka vanhempi toimii myöhemmin vuorovaikutuksessa vauvan kanssa. (Salo 2003, 47.) Äidin ja isän omilla kokemuksilla lapsuudesta, kulttuurisesta taustasta ja suvun perinteistä on suuri vaikutus siihen, millaisia vanhempia ja kasvattajia he ovat omille lapsilleen. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 113).

Isien merkitystä lasten kehitykseen ei ole huomioitu niin paljon kuin äitien. Aiemmin ajateltiin, että lapsen hyvinvointi on äidin vastuulla ja isän tehtävänä on ansaita rahaa perheelle. Naisen yhteiskunnallisen roolin muuttumisen myötä ajatellaan, että vanhemmilla on yhteinen kasvatusvastuu lapsesta. Isän rooli on muuttunut enemmän hoivaavammaksi ja äidit myös luovat uraa. Taloudellinen vastuu jakautuu molemmille vanhemmille, ja isä ja äiti ovat kasvattajina tasavertaisia. (Alijoki 1998, 20–24.)

2.2 Varhainen vuorovaikutus ja kiintymyssuhde

Vastasyntyneen vauvan kehitys on täysin riippuvainen hänen vanhemmistaan. Vauvalla ei olisi mitään mahdollisuutta selvittää ensimmäisistä vuosista ilman turvallista ja huolehtivaa aikuista, vanhempaa, joka antaa hänelle ravintoa, fyysistä suojaa ja lohtua. (Salo 2003, 44–45). Britannialaisen psykiatrin, John Bowlbyn kehittämä kiintymyssuhdeteorian ydin on lapsen sopeutuminen vaaraan ja vaaroilta suojautuminen. Lapsi turvautuu kaikkein luotettavimpana pitämäänsä aikuiseen erityisesti silloin, kun hän kokee uhkaa tai on hädissään ja peloissaan. Kiintymys tarkoittaa tunnesidettä, joka muodostuu lapsen ja sen henkilön välille, jota lapsi pitää turvallisimpana. Kun lapsi kokee olonsa turvallisiksi, hänellä on halua ja kykyä tutustua ympäristöönsä. (Bowlby, 1969; Rusanen 2011, 27.) Kiintymyssuhde ei synny vauvan ja vanhemman välille itsestään. Vauva kiintyy ainoastaan niihin ihmisiin, jotka ovat ajallisesti riittävän paljon läsnä hänen elämässään ensimmäisen vuoden aikana. Pelkkä fyysinen läsnäolo ei riitä muodostamaan kiintymyssuhdetta, vaan siihen tarvitaan vanhemman ja vauvan riittävä varhainen vuorovaikutus. (Salo 2003, 44–45.) Tärkeän aikuisen pysyvyydellä ja läsnäololla lapsen elämässä on erittäin tärkeä merkitys lapsen kehitykselle. Varhainen vuorovaikutus on lapsen ja vanhemman yhdessä olemista, kokemista ja tekemistä. Lapsen ja vanhemman välille syntyvä turvallinen kiintymyssuhde heijastuu myöhemmin ihmisuhteisiin ja se luo pohjaa hyvän itsetunnon, minäkuvan ja empatiakyvyn kehittymiselle. (MLL 2018.)

Vastasyntyneen lapsen viestintä, kuten itkut, ääntelyt, ilmeet ja liikkeet saavat aluksi merkityksen lähiympäristön ihmisten, yleensä omien vanhempien kautta. Alussa aikuinen on se, joka tekee aloitteet ja suuntaa lapsen tarkkaavaisuutta haluttuun suuntaan. Vähitellen vauvan ilmeet, ääntelyt ja liikkeet tulevat yhä enemmän tahdonalaisiksi ja näin vauvan tavoitteellinen viestintä lisääntyy. Hän oppii vuorovaikutustilanteissa tärkeitä taitoja. Lapsi oppii vanhemmiltaan sanoja ja niiden merkityksiä, mutta lisäksi hän oppii, mikä vaikutus katseella, ilmeillä, eleillä ja äänensävyllä on vuorovaikutustilanteessa. (Laakso 2014, 23.) Toimiva vuorovaikutus vanhempien ja vauvan välillä edellyttää vastavuoroisuutta. Vauvan halu ja taito ilmaista itseään kehittyy, kun läheinen ihminen vastaa hänen tarpeisiin esimerkiksi hymyilemällä, juttelemalla, katsomalla, ottamalla syliin, halaamalla tai suokottelemalla. Jos vanhempi ei vastaa lapsen tarpeisiin, lapsi kokee epävarmuutta, pelon ja ahdistuksen tunnetta, koska hän mieltää jääneensä yksin. (Silvén ja Kouvo 2010, 73.)

Yleensä äiti on vauvalle ensisijainen kiintymyskohde, mutta joskus myös isä joutuu ottamaan suuremman vastuun vauvan hoitamisesta. Lapsella on synnynnäinen kyky luoda kiintymyssuhde useampaan hoivaajaan, jos he ovat riittävän paljon läsnä lapsen arjessa, joten lapselle kaikkein paras tilanne olisikin se, että hänellä olisi molempiin vanhempaan turvallinen kiintymyssuhde. (Salo 2003, 46; Sinkkonen 2018, 49.) Äidillä ja isällä on omalla tavallaan syntynyt suhde lapseen heti lapsen ensimmäisistä elinpäivistä alkaen. Molemmilla vanhemmilla on yhtä laaja vuorovaikutus keinojen kirjo lapsen kanssa. Heidän tyyliinsä kuitenkin eroavat jonkin verran toisistaan. Äiti on hellävaraisempi, hän rauhoittaa ja lohduttaa lasta. Isä auttaa lasta neuvomalla, rohkaisemalla ja antamalla kiitosta. Leikkimistyylitkin ovat erilaisia. Äidin ja vauvan välinen leikki on pehmeämpää, sillä äiti juttelee enemmän lapselle ja nimeää asioita ja esineitä. Isän leikki ei ole niin verbaalista vaan enemmänkin fyysistä; pomputtelua ja hypittelyä. On kuitenkin muistettava, että on olemassa myös hoivaavia ja

keskustelevia isiä sekä peuhaavia äitejä. Isän rooli perheen vuorovaikutuksessa on lisääntynyt huomattavasti. (Sinkkonen 2003, 263; Sinkkonen 2018, 52–53.)

2.3 Lapsiperheen arki

Perheen arkeen kuuluu tavallisesti tietynlainen rytmi, rutiinit. Arki koostuu vanhempien työajoista, lasten hoitoajoista, nukkuma-ajoista ja ruokailurytmistä. Nämä toistuvat lähes samanlaisina viikosta toiseen. Lapsiperheiden haastavimmat asiat liittyvät vaikeuksiin sovittaa perhe-elämä, työ ja muut keskeiset elämänympäristöt. Hankaluuksia aiheuttaa siirtymätilanteet sekä se, että jokaisella perheenjäsenellä on erilaiset tarpeet ja elämänrytmi. (Rönkä, Malinen ja Lämsä 2009, 12–17.)

Yhteiskunta elää koko ajan enemmän ja enemmän tilanteessa, jossa palveluja tarjotaan 24 tuntia vuorokaudessa. Tämä taas lisää ilta ja yövuoroja työpaikoilla ja työelämän vaatimukset vievät vanhempien voimia. Työaikojen, päivähoitoaikojen sekä perheen ja lasten elämisen tahdin yhteensovittaminen voi olla hyvinkin haastavaa. Lisäksi perheiden arjessa on nykyään koko ajan enemmän ja enemmän mukana monia ”ruutuja”, eli televisiot, tietokoneet, tabletit ja älypuhelimet, joiden käyttö vaikuttaa väkisin arjen toimintoihin ja perheenjäsenten välisiin vuorovaikutussuhteisiin. (Rönkä ym. 2009, 12–17.)

Lapselle hyvän arjen peruslähtökohta on tulla hyväksytyksi ja rakastetuksi omana itsenään. Lapsi tarvitsee paljon hellyyttä, rakkautta, lohdutusta sekä vanhemman kiireetöntä läsnäoloa. Lapset tarvitsevat kuuntelevaa vanhempaa. Lapsi kokee tärkeäksi, että vanhemmat ovat aidosti kiinnostuneita hänen tekemisestään ja keskustelevat päivän tapahtumista. Lapsen ja vanhemman yhteiset leikki- ja pelihetket, sadun lukeminen ja juttelutuokiot tukevat lapsen kehitystä. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 150.)

3 ALLE 3-VUOTIAIDEN LASTEN KIELENKEHITYS

Kolmen ensimmäisen vuoden aika on kielen oppimisen kannalta erityisen herkkä vaihe. Lapsella on synnynnäinen kyky oppia kieli, mutta hän tarvitsee oppimiseen ympäristön apua. (Lyytinen 2014, 51.) Jotta lapsi omaksuu kielenoppimisen, hän tarvitsee siihen tietyt biologiset, kognitiiviset ja sosiaaliset edellytykset. Jos lapsella on puutteita jossakin näistä osa-alueista, ne saattavat aiheuttaa viivästymiä tai poikkeavuuksia kielenkehityksessä. (Leiwo 1986, 53.) Kielenkehityksellä on suuri merkitys muulle lapsen kehitykselle. Kielen avulla lapsi oppii jäsentämään omaa ympäristöään, havaintoja ja uusia asioita sekä muodostamaan maailmankuvaansa. (Koppinen ym. 1989, 7–8.) Kielellä on hyvin tärkeä rooli kaikessa oppimisessa, sillä tiedot hankitaan ja varastoidaan muistiin kielen avulla. Kieli on ajattelua, tunteiden ja toiminnan ilmaisemista sekä sosiaalista vuorovaikutusta. (Nurmilaakso 2011, 31.)

Puheen kehitys jaetaan esikielelliseen ja kielelliseen vaiheeseen. Esikielellisillä taidoilla tarkoitetaan vauvan tapoja ja keinoja viestiä tarpeistaan. Esikielelliseksi vaihe kestää lapsen syntymästä noin puolentoista-kahten vuoden ikään saakka, kunnes lapsi alkaa käyttää ensisijaisena kommunikaatiomuotona sanoja. (Laakso 2011, 176.)

3.1 Ensimmäinen ikävuosi

Vauva on jo sikiöaikana tottunut ääniin, kuten musiikkiin tai äidin ja isän puheeseen. Hän rauhoittuu kuullessaan näitä tuttuja ääniä. Vauvan ääntelyt ensimmäisten kuukausien aikana ovat pääasiassa refleksinomaisia ääntelyjä, kuten itkua, aivastelua, maiskuttelua, haukottelua ja yskimistä. Vastasyntyneen lapsen itku ei ole vielä tavoitteellista, vaikka vanhemmat tulkitsevatkin vauvan tarpeita usein itkun kautta. (Kunnari ja Savinainen-Makkonen 2012, 70.) Kahden kuukauden iässä vauva alkaa kommunikoidaan erilaisia ilmeillä, kuten hymyllä, otsan rypistyksellä, silmien räpsyttelyllä sekä käsien ja jalkojen liikuttelulla. Tämä tapahtuu vuorovaikutustilanteessa vanhemman kanssa. Kahden kuukauden iässä lapsi alkaa myös reagoimaan ja vastaamaan hoitajan jutteluun omalla ääntelyllä, kujertelulla. (Leiwo 1986, 73; Kunnari ja Savinainen-Makkonen 2012, 71.) Noin 3–4 kuukauden iässä vauvan itku muuttuu tavoitteellisemmaksi (Kunnari ja Savinainen-Makkonen 2012, 71).

Vauvan oppiessa kontrolloimaan omaa äänentuottoaan hän alkaa leikkimään äänellään. Vauva muun muassa kiljuu, murisee, puhisee ja päristelee. Puolen vuoden iässä lapsi alkaa jokellemaan. (Kunnari ja Savinainen-Makkonen 2012, 72.) Äänen ääriominaisuuksien kokeilusta jokelteluun siirtyminen on erittäin tärkeä vaihe lapsen kielenkehityksessä. Jokeltelu on konsonanttien ja vokaalien tavumaista toistelua. Vauva kuuntelee aikuisen puhetta ja yrittää tulkita kuulemaansa äänensävyjen perusteella. 7–8 kuukauden iässä lapsi alkaa jäljittelemään ääniteitä ja tavuja. (Kunnari ja Savinainen-Makkonen 2012, 73.)

Ennen vuoden ikää lapsi alkaa kiinnostua sanoista, ja hän opettelee toistamaan aikuisten käyttämiä sanoja ja alkaa tuottamaan ensimmäisiä sanoja. Ilmaisun tukena lapsi käyttää paljon ilmeitä ja

eleitä. Alle vuoden ikäinen lapsi oppii jo erottamaan erilaisia puhetapoja, ääniä ja sävyjä. Hän tunnistaa esineitä ja osaa osoittaa niitä. (Hakamo 2011, 14–15, 26.) Kun vauva alkaa käyttää eleitä, kuten vilkuttaminen, nyökyttäminen tai pään puistelu, se on selvä merkki siitä, että vauva on oppinut viestimään tavoitteellisesti. Eleet ilmaantuvat lapsen käyttäytymiseen noin 9–10 kuukauden iässä. (Laakso 2011, 179.)

3.2 Toinen ikävuosi

Kielenkehitys on yksilöllistä. 1–2-vuotiaalla sanavarasto voi vaihdella muutamasta sanasta yli 200 sanaan. (Lyytinen 2014, 65.) Normaalisti kehittynyt lapsi voi tuottaa ensisanansa 8–10 kuukauden iässä, mutta yhtä lailla 1,5-vuotiaana lausuttu ensisana on normaalia. Ensimmäiset sanat ovat yleensä substantiiveja: tuttujen henkilöiden, eläinten, lelujen tai vaatteiden nimiä. (Kunnari ja Savinainen-Makkonen 2012, 85.)

Yksivuotias lapsi ymmärtää paljon enemmän sanoja kuin osaa itse vielä ilmaista. Lapsella on käytösään aktiivinen ja passiivinen sanavarasto. Aktiivisella sanavarastolla tarkoitetaan lapsen puheessaan käyttämiä sanoja ja passiivisella sanavarastolla niitä sanoja, joita lapsi ymmärtää toisten puheesta, vaikka hän itse ei niitä vielä paljoa käytäkään. (Sarmavuori 1982, 57.)

Noin kaksivuotiaana lapsi oppii yhdistelemään sanoja toisiinsa. Hän osaa taivutella sanoja ja keksiä myös omia sanoja. Aluksi sanat ovat pääasiassa substantiiveja ja verbejä, mutta vähän myöhemmin puheeseen alkaa tulla myös kuvailevia sanoja. Vähitellen lapsi alkaa tuottaa pidempiä lauseita ja hän oppii uusia taivutusmuotoja. Tässä iässä on havaittavissa suuria eroja lasten kielenkehityksessä. (Hakamo 2011, 14–15.) On arvioitu, että noin 15 %:lla kaksivuotiaista lapsista ilmenee sanaston kehityksessä viivettä, jolle ei ole selkeää syytä. Tutkimusten mukaan osa näistä lapsista saavuttaa ikä tasonsa kielenkehityksen kolmenvuoden ikään mennessä, mutta osalla kielenkehityksen ongelmat jatkuvat. (Kunnari ja Savinainen-Makkonen 2012, 88.)

Kaksivuotiaat käyttävät puheessaan jo omistusmuotoa ja ilmaisevat sisä- ja ulkopaikallissijoja. Esimerkiksi *minun*, *äidin* ja auto on laatiko-*ssa*, pöytä-*lla*. Tämän ikäisillä esiintyy vielä paljon omanlaisia taivutusmuotoja. Vallitseva aikamuoto 2-vuotiaan puheessa on preesens, joka johtuu lapsen kognitiivisesta kehitystasosta. Kaksivuotiaat osaavat käyttää jo käskymuotoja: ”ota”, ”anna” ja ”tule” ja ilmaista omaa kielteistä kantaansa: ”ei ota” tai ”ei nukkumaan”. (Lyytinen 2014, 59; Koppinen ym. 1989 61–62.)

3.3 Kolmas ikävuosi

Kolmevuotiaan lapsen puhe on jo lähes ymmärrettävää. Lapsi osaa kuvailla tekemisiään sekä taivuttaa eri sanaluokkien sanoja. (Hakamo 2011, 14.) Kolmevuotias opettelee innokkaasti uusia sanoja ja sanayhdistelmiä. Lapsen sanavarasto kasvaa päivässä noin kymmenellä sanalla. Lapsi tuottaa 4–5 sanan mittaisia lauseita. Joistakin sanoista voi puuttua äänneitä, ja puhe voi olla vielä epäselvää. Lapsen puheessa on käsky- ja kielto ja kysymyslauseita. Lapsi pystyy noudattamaan kaksisanaisia

ohjeita. Kolmenvuoden iässä lapsi oppii erottelemaan aikamuotoja ja hän osaa käyttää esineiden paikkaa ja sijaintia osoittavia määreitä puhuessaan. Lapsi käyttää myös omatekoisia muotoja ja tavutuksia. Kolmevuotias pystyy jo tunnistamaan esineiden koko eroja eli kertomaan esimerkiksi, kumpi autoista on isompi tai pienempi. (Lyytinen 2014, 65; Koppinen ym. 1989 62–63.)

4 KIELENKEHITYKSEN VAIKEUDET

Vanhemmat ovat kiinnostuneita lapsensa kehityksestä ja hyvinvoinnista. Kehityksen etenemiseen liittyvät huolet ja mahdollinen epätietoisuus voi tuntua vanhemmista jopa ahdistavalta. (Aro ym. 2014, 106–108.) Myös neuvolassa ja päiväkodissa seurataan lasten kehitystä. Jos vanhempi itse on havainnut oman lapsensa kehityksessä poikkeavuuksia, on tärkeää, että hän ottaa asiat puheeksi lapsen neuvolakäynnillä tai varhaiskasvatuksen työntekijän kanssa päivähoitossa. Yhteistyö perheen, päivähoiton ja neuvolan välillä on erityisen tärkeää. (Hakamo 2011, 17.) Lapsen lähellä olevilla aikuisilla on tärkeä rooli havinnoidessaan lasta. Jos ”arjen terapia” ja ”kuntouttava arki” eivät riitä, lapsi tarvitsee kielenkehityksen arviointia, erilaisia tukitoimia sekä kuntoutusta. (Siiskonen ym.(toim.). 2014, 11–12.)

Lapsen kielen kehitykseen liittyvistä vaikeuksista on käytetty rinnakkain useita käsitteitä. Käypähoito-suosituksissa on vuoden 2019 alussa otettu käyttöön termi kehityksellinen kielihäiriö, jonka lyhenne on DLD. Tämä lyhenne tulee englannin kielisistä sanoista ”developmental language disorder”. Maailman terveysjärjestö WHO julkaisi viime vuonna uuden luokituksen, jolloin tämä termi on otettu käyttöön. Käypähoito-työryhmä suosittelee tämän termin käyttöä myös Suomessa. (Vehmanen 2019, 8–9.) Kehityksellisessä kielihäiriössä lapsen puheen- ja kielenkehitys viivästyy tai etenee poikkeavasti. Suomalaisista noin joka seitsemännellä lapsella on jonkinlainen kehityksellinen kielihäiriö. Se on yleisempää pojilla kuin tytöillä. Kehityksellinen kielihäiriö diagnosoidaan tavallisimmin 4–5-vuotiaana, mutta kielenkehityksen liittyvät viivästymät ja poikkeamat tai piirteitä niistä voi näkyä jo paljon varhaisemmassa vaiheessa. (Ahonen ym. 2014, 72, 85.)

4.1 Kielenkehityksen vaikeuksien ilmeneminen

Monet jo niin sanotut esikielelliset kommunikointitaitojen puutteet voivat antaa viitteitä lapsen tulevista kielellisistä erityisvaikeuksista. Tällaisia ovat esimerkiksi varhainen ääntely, jokellus, katsekontaktin otto ja lapsen leikkitaidot. Lapselta voi myös puuttua kommunikatiiviset eleet, kuten vilkuttaminen tai käsien nosto pyrkiessä syliin tai hän ei osaa noudattaa lyhyitä toimintakehotuksia. (Ahonen ym. 2014, 79.) Jo 2-vuotiaan lapsen kielenkehityksestä voidaan hyvin huomata kielenkehityksen viivästymiä. Kielenkehityksen erityisvaikeus ilmenee lapsella hitaana sanojen oppimisena, ensisanat ovat tulleet myöhään tai opitut sanat ovat jääneet pois käytöstä. Lapsi ei myöskään osaa yhdistää sanoja lauseiksi. Lapsen puhe voi olla erittäin epäselvää tai lapsi on puhumaton. Lapsella ei ole taitoa kertoa asioista tai se tuottaa hänelle suuria vaikeuksia. (Siiskonen ym. 2014, 131.) Lapsen kielenkehityksen vaikeudet voivat ilmetä myös aivan tavallisissa arjen toiminnoissa. Ongelmia voidaan havaita esimerkiksi tilanteissa, kun lapsi ei ymmärrä annettuja ohjeita, ei ota katsekontaktia tai ei ole vuorovaikutuksessa muiden kanssa. (Aro ym. 2014, 117.)

4.2 Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät

Puhetta tukevilla ja korvaavilla kommunikointimenetelmillä, eli AAC-menetelmillä (augmentative and alternative communication) tarkoitetaan tukiviittomien, kuvien, graafisten tai kosketeltavien merkki-
kien käyttämistä tukemassa tai korvaamassa puutteellista puhetta sekä edistämässä kielen kehitty-
mistä ja kuntoutumista. (Ketonen ym. 2014, 202.) Nykyään puhutaan AAC-menetelmien sijaan es-
teettömästä viestinnästä. (Merikoski ja Pihlaja 2018, 201.) Lapselle on erittäin tärkeää löytää joku
menetelmä, jolla hän voi ilmaista itseään. Kun sopiva menetelmä on löytynyt, lapsi avautuu ja ren-
toutuu ja puheen tuottaminenkin voi helpottua. (Ketonen ym. 2014, 205.)

Tukiviittomat ovat tunnetuin ja helpoin puhetta tukeva kommunikointimenetelmä. Tukiviittomat on
lainattu viittomakielestä, mutta ne eivät ole suoranaisesti viittomakieltä. Lapsi tarvitsee aikuisen mal-
lia tukiviittomien omaksumisessa, samalla tavalla kuin puheen tai minkä tahansa kommunikointi kei-
non omaksumisessa. (Merikoski ja Pihlaja 2018, 205.) Tukiviittomat kannattaisi sisällyttää kommuni-
kointiin aina, kun varhaislapsuudessa on merkkejä puheen kehityksen viivästymisestä. (Papunet
s.a.) Tukiviittomien käyttö voi tuntua aluksi hankalalta, jos niiden käyttö ei ole ennestään tuttua.
Tärkeää olisi kuitenkin aikuisen myönteinen asenne viittomien käyttöön, jolloin lapsikin rohkaistuu
ilmaisemaan omia ajatuksiaan ja mielihalujaan tukiviittomien avulla. Vaikka lapsi ei innostuisi käyttä-
mään tukiviittomia, niitä kannattaa kuitenkin käyttää, sillä ne tukevat myös puheen ymmärtämistä.
Viittomien hyöty näkyy vielä sittenkin, kun lapsi on oppinut puhumaan. Viittomien avulla lapsi muis-
taa paremmin, eli nimeäminenkin helpottuu. (Ketonen ym. 2014, 211.)

Näköön perustuvat keinot ovat usein kielihäiriöiselle lapselle erittäin hyödyllisiä. Niiden avulla lapsi
voi ilmaista monenlaisia itselleen tärkeitä asioita. Graafisten merkkien ja kuvien käytön perustana on
se, että lapsi ymmärtää asian tai esineen ja sitä esittävän kuvan yhteyden. (Ketonen ym. 2014,
206.) Kuvien käytössä on tärkeää edetä lapsilähtöisesti. Ne kannattaa ottaa mukaan leikkeihin, pe-
leihin ja kaikkiin muihinkin arkisiin toimintoihin. Kuvalla pitää olla vaihtoarvo eli kuvaa käyttämällä
tapahtuu jotain mielekästä ja innostavaa. Näin lapsi motivoituu käyttämään kuvia vuorovaikutusti-
lanteissa. Piirtäminen on melko uusi kommunikointikeino. Piirtämistaitojen ei tarvitse olla mitenkään
erityisen hyvät, jotta sitä voisi käyttää vuorovaikutuksen välineenä. (Merikoski ja Pihlaja 2018, 208–
209.)

5 KIELENKEHITYKSEN TUKEMINEN ARJESSA

Aikuisen rooli on erittäin tärkeässä asemassa lapsen kielen kehityksessä. Aikuisen ja lapsen vuorovaikutuksen määrällä ja laadulla on paljon merkitystä lapsen kehitykselle. Aikuiset opettavat omalla toiminnallaan lapsille kielenkäytön erilaisia tapoja. (Lyytinen 2014, 66–69.) Kielellinen vuorovaikutus lapsen ja vanhemman välillä luo lapselle hyvät viestinnän perustaidot ja vahvan pohjan tunne-elämän ja itsetunnon kehittymiselle. Lasten kanssa leikkiminen, pelien pelaaminen, kirjojen lukeminen, loruilu, laulaminen sekä lapsen kanssa jutteleminen ovat erittäin hyviä aikuisen ja lapsen välisiä yhteisiä toimintoja, jotka tukevat lapsen kielenkehitystä, mutta myös muuta lapsen kehitystä. (Lyytinen ja Lyytinen 2003, 116.) On tärkeää, että aikuiset kykenevät havaitsemaan lapsen tuen tarpeen sekä sen, milloin lapselle on annettava aikaa ja toimintamahdollisuuksia (Lyytinen 2014, 66–69). Vanhempien on tärkeää tiedostaa, että yhteisen ajan puute voi hidastaa ja heikentää lapsen kielellisten ja sosiaalisten taitojen kehittymistä (Hakamo 2011, 13).

5.1 Lämmin vuorovaikutussuhde ja turvallinen ympäristö

Vanhempien keskeisin tehtävä on antaa lapselle hoitoa ja hellyyttä, niin että hän tuntee olonsa turvalliseksi ja itsensä rakastetuksi. Aikuisen osoittama ihailu ja kiinnostus lasta kohtaan kertoo lapselle, että hän on ainutlaatuinen. (Aro ja Siiskonen 2014, 189.) Lapselle osoitetaan, että hän on tärkeä sekä hyväksytty ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on (Laakso 2014, 45). On tärkeää, että lapsen kasvuympäristön ilmapiiri on lämmin ja lapsella on turvalliset ja kiinteät ihmissuhteet häntä hoitaviin aikuisiin. Vauvaiässä on tärkeää keskittyä luomaan ja ylläpitämään hyvät ja lämpimät vuorovaikutussuhteet lapsen ja vanhemman välille. Tällä on suuri vaikutus lapsen kehitykselle. (Koppinen ym. 1989, 93.)

Vauvan halu ja taito ilmaista itseään kehittyä, kun läheinen ihminen vastaa hänen tarpeisiinsa esimerkiksi hymyilemällä, katsomalla silmiin, juttelemalla ja ottamalla syliin (Silvén 2010, 73). Säännöllinen ja toistuva päivärytmi ja tutut säännöt luovat lapselle turvallisuuden tunteen. Alle 3-vuotiaalle on tärkeää päivärytmiin liittyvät toiminnot, kuten iltatoimet ennen nukkumaan menoa. Turvallisessa ympäristössä ja ilmapiirissä lapsi uskaltaa ilmaista itseään ja hänellä on paremmat mahdollisuudet uuden oppimiseen. (Aro ja Siiskonen 2014, 192.)

Aikuisen kannattaa käyttää erilaisia äänensävyjä, joilla hän voi suunnata lapsen tarkkaavaisuutta. Vanhemman omien tunteiden ilmaiseminen kielellisesti rohkaisee lastakin kertomaan tunteistaan. Aikuisen kannattaa käyttää puhuessa paljon ilmeitä ja eleitä, näin lapsi jaksaa keskittyä paremmin kuuntelemaan ja ymmärtää viestin helpommin. (Koppinen ym. 1989, 95.)

5.2 Rohkaisu, kannustus ja jutteleminen

Kielen kehityksen kannalta on erittäin tärkeää, että lapselle puhutaan pienestä pitäen. Näin hänen sanavarastonsa ja puheensa kehittyy. Vaikka lapsi ei vielä ymmärrä puheen sisältöä, hänen kielensä kehittyy, kun hän kuulee puhetta. Lapsi pyrkii kääntämään päätään ja tavoittelemaan silmillään äänen lähdeä. (Koppinen ym. 1989 69, Nurmilaakso 2011, 35.) Vaikka pieni vauva ei vastaakaan jutteluun lähellekään aina ääntelyllä, taukojen pitäminen on tärkeää. Tällöin jää tilaa molemminpuoliselle kuuntelulle, sekä ilmeisiin ja äänensävyihin keskittymiselle. Hyvin nopeasti vauva alkaa vastamaan vanhemman puheeseen. Vauvan kanssa on tärkeää olla ilman kiirettä. (Laakso 2014, 45–46.)

Vanhemman tehtävä on kannustaa lasta puhumaan, mutta ei kuitenkaan vaatia. Kannustaminen korottaa lapsen itseluottamusta ja rohkaisee lasta tuottamaan puhetta. (Aro ja Siiskonen 2014, 189.) Vanhemman kannattaa osoittaa kiinnostusta lapsen sanoja ja puhetta kohtaan. Aikuisen tehtävänä on vastata aina lapsen kysymyksiin. Vastausten perusteella lapsi pystyy jäsentämään omaa ympäristöään paremmin. (Lyytinen 2014, 68.)

Vanhempien kannattaa ottaa lapsiaan mukaan arjen askareisiin. Tekemisen ohessa on helppoa jutella, sanoittaa ja nimetä asioita ja esineitä, jolloin lapsen sanavarasto laajenee. Jokapäiväisissä toimintatilanteissa, kuten ruokailussa, pukemisessa ja nukkumaanmenon yhteydessä löytyy hyviä keskusteluhetkiä. (Aivoliitto s.a.) On tärkeää käyttää selkeitä ja yksinkertaisia lauseita sekä puhua hitaasti sekä toistaa tarvittaessa. Vanhemman kannattaa myös perustella lapselle omaa toimintaa, esimerkiksi miksi kieltää lasta tekemästä jotain. (Koppinen ym. 1989 92–93.)

5.3 Lukeminen

Kirjojen lukeminen kuuluu yleensä suomalaiseen lapsiperhearkeen jo aivan varhaislapsuudesta saakka. Lukeminen on paljon enemmän kuin pelkkää tekstin ymmärrettäväksi tekemistä. Se tyydyttää monipuolisesti lapsen perustarpeita. (Koppinen ym. 1989, 103.) Lukiessaan lapselle aikuinen antaa samalla omaa aikaansa ja läsnäoloansa lapselle. Lapsi kokee läheisyyttä ja aikuisen välittämistä. Aikuisen turvallisessa ja rauhoittavassa läheisyydessä lapsi oppii keskittymään kuunteluun ja yhdistämään kuulemansa kuvaan, ja tämä auttaa lasta puheen ymmärtämisessä sekä uusien sanojen oppimisessa. Kirjan kuvia katsellessa aikuisen ja lapsen huomio kiinnittyy samaan asiaan, jolloin he jakavat tarkkaavaisuutta. Vanhempi voi auttaa lasta kohdistamaan katseen johonkin kuvan yksityiskohtaan nimeten asian selvästi. Tällöin myös lapsi oppii nimeämään esineitä ja asioita. Samalla tavalla lapsi oppii myös havaitsemaan asioiden ja esineiden ominaisuuksia. (Lyytinen 2014, 67–68.)

Kirjan lukuhetkissä syntyy yleensä hyviä ja antoisia keskusteluja lapsen kanssa, ja tällaiset hetket tukevat vahvasti lapsen kielenkehitystä. Vanhempi voi itse viritellä keskusteluja kirjan sivuilla olevista kuvista ja yhdistää niitä lapsen omiin kokemuksiin. Aikuisen on tärkeää myös pyrkiä havainnoimaan lapsen ei-kielellisiä aloitteita kielellisten aloitteiden lisäksi. Satujen avulla lapsi kykenee turvallisesti käsittelemään kipeitäkin tunteita. (Koppinen ym. 1989, 103–104, Lyytinen 2014, 68.)

Lukeminen tyydyttää lapsen tietämisen ja ymmärtämisen tarvetta. Kirjojen avulla lapsi saa tietoa uusista asioista ja hän saa oivalluksen kokemuksia. Lapsi oppii kirjoista tarinallisuutta ja syy- ja seuraussuhteita. Sadut tukevat vahvasti myös lapsen moraalien ja arvomaailman kehittymistä. Lorut ja riimitellyt kehittävät sanojen muistamista, tuottamista ja kuuntelemista sekä mielikuvitusta. (Alijoki 1989, 11.) Lukeminen kehittää myös lapsen keskittymis- ja havainnointikykyä. Aluksi lapsi keskittyy kirjan katselemiseen lyhyeksi hetkeksi, mutta vähitellen lukutuokioiden pitenevät. Lapsen keskittymiseen vaikuttaa se, onko lukija itse läsnä lukuhetkessä. (Koppinen 1989, 103.)

5.4 Leikit ja pelit

Lapsen leikkitaidot kehittyvät nopeassa tahdissa kolmen ensimmäisen vuoden aikana. Ensimmäisten ikävuosien aikana vanhemmat ovat suuressa roolissa lasten leikkitaitojen kehittämisessä. Se, miten vanhemmat reagoivat lapsensa leikkivihjeisiin ja ovat leikkillisessä vuorovaikutuksessa lapsen kanssa, ohjaa leikin kehitystä. Kolmen ensimmäisen vuoden aikana vallitsevina ovat toiminta- ja esineleikit. (Lyytinen ja Lautamo 2014, 226.) Leikillä lapsi ilmaisee sisäistä kieltään ennen kuin hänellä on puhe hallussa, joten aikuisen on helpointa päästä kiinni lapsen ajatuksiin leikkimällä hänen kanssaan (Helenius ja Korhonen 2011, 70).

Leikki on lapsen päivittäinen toimintamuoto (Koppinen ym. 1989, 94). Leikki on myös lapsen ja vanhemman kommunikaatiomuoto, jota ei voi tehdä puolinaisesti vaan vanhemman täytyy olla täysin mukana yhteisessä toiminnassa (Helenius ja Korhonen 2011, 72). Leikkimisen ja pelaamisen yhteydessä vanhempi pystyy vaihtamaan ajatuksia lapsen kanssa. Leikissä lapsi voi käsitellä päivän tapahtumia, pettymyksiä, ilonaiheita ja saada aikuiselta tilanteen mukaan lohdutusta ja tukea sekä kiihtosta. Vanhemman ja lapsen yhdessä leikkiminen ja pelaaminen ovat vaikuttamassa monella tapaa lapsen kehitykseen. Yhteiset leikki- ja pelihetket tuottavat hyvää mieltä, kohottavat lapsen itsetuntoa ja ovat apuna kielen ja käsitteiden omaksumisessa. (Lyytinen 2014, 67.) Lapsi ottaa myös mallia aikuisesta. Vanhempien osallistuessa lasten kuvitteellisiin leikkeihin lapsen narratiiviset taidot eli kertomiseen liittyvät taidot lisääntyvät (Lyytinen 2014, 62).

Aikuisten tehtävänä on olla monipuolistamassa lasten leikkikokemuksia suunnittelemalla leikkiä yhdessä lasten kanssa. Vanhemman aktiivinen osallistuminen lisää lapsen innostusta leikkiä. Vanhemman läsnäolon ja symboliseen leikkiin liittyvän puheen on havaittu ennustavan lapsen hyvää kielitaitoa, erityisesti kielen ymmärtämistä. Symbolisessa leikissä lapsi korvaa esineitä toisilla esineillä ja siirtää leikkiin hänelle tehtyjä toimintoja, kuten peittelee nukan sänkyyn. (Lyytinen ja Lautamo 2014, 227, 234.)

5.5 Musiikki

Musiikilla on kokonaisvaltainen merkitys lapsen kehitykselle. Musiikilla ja puhutulla kielellä on paljon yhteyksiä ja sen vuoksi lapsen musiikillinen ja kielellinen kehitys ovat toisiinsa kiinteästi kietoutuneita. Laulamisella on erittäin suuri vaikutus kielelliseen kehitykseen, ja lapsen kyky laulaa kehittyä jopa ennen tai samaan aikaan, kun lapsi alkaa tuottamaan ensimmäisiä sanojaan. Vanhemman yksi

tärkeä tehtävä on rakentaa vuorovaikutussuhdetta lapseen hyödyntämällä musiikin elementtejä. (Ruokonen 2011, 62.)

Jo lapsen ensimmäisinä elinkuukausina musiikilla on tärkeä osa lapsen ja vanhemman vuorovaikutussuhteessa. Samanlaisen musiikin, samoina toistuvien laulujen tai lorujen yhdistäminen perushoitoon, kuten pukemiseen, syöttämiseen, pesemiseen tai nukuttamiseen luovat pohjaa lapsen minuuden kehittymiselle ja perusturvallisuuden synnylle. Ennen syntymää laulettujen laulujen toistaminen rauhoittavat lasta ja tuovat turvallisuudentunteen. Sanoilla ei ole aluksi merkitystä, mutta ovat tuke- massa lapsen myöhempää kielenkehitystä. Aluksi lapsi kokee puhutun kielenkin kuin musiikkina: äänteen kestoina, tasoina, voimakkuuksina ja sointiväreinä. (Ruokonen 2011, 63.)

Musiikilliset vuorovaikutussuhteet tukevat vahvasti lapsen kielellistä kehitystä. Lapsi maistelee oppi- maansa uutta sanaa, laulun tai lorun pätkää toistaen sitä monta kertaa. Lapsi rakastaakin samojen laulujen, lorujen ja leikkien toistamista. Lapsi oppii myös kuuntelemaan tietoisesti ja havainnoimaan sekä tunnistamaan erilaisia ääniä ja musiikkia. Kahden vuoden iässä lapsi osaa puhua kahden sanan lauseita, mutta hän saattaa laulaa jo kokonaisen laulun säkeen. Lapsi osaa pyytää jo haluamaansa laulua esimerkiksi äänтелеillä pätkän laulusta tai näyttämällä jonkun lauluun liittyvän liikkeen. Kun vanhempi laulaa lapsen kanssa yksinkertaisia ja lyhyitä lauluja, jotka liittyvät päivittäin toistuviin ti- lanteisiin, lapsi alkaa vähitellen matkia ja toistaa niitä itsekkin. (Ruokonen 2011, 64–66.) Lapsen lau- laminen lisääntyy, kun aikuinen laulaa. Vanhemman ei kannata ajatella, ettei laula, koska ei osaa, sillä lapsi nauttii aina oman isän tai äidin äänen kuuntelemisesta. (Vehmanen 2019, 12.) Laulusuori- tuksen tasolla ei ole mitään merkitystä. Alle 3-vuotiaalle lapselle on tärkeää, että lauluun liittyy jotain toiminnallista, joten erilaiset laululeikit ovat erittäin kehittäviä menetelmiä pienelle lapselle. (Ruoko- nen 2011, 64–66.)

5.6 Media

Älylaitteet kuuluvat tänä päivänä jokaisen lapsen elämään. Pieni lapsi ei kuitenkaan kaipaa digitaal- lista mediaa elämäänsä. Vanhemman on huolehdittava, että lapsen päivätoimet ovat monipuolisia ja tasapainossa ja mediaa käytetään vain kohtuudella. Vanhemman tehtävänä on huolehtia lapsen ta- sapainoisesta arjesta. Vanhempien vastuulla on ruutuajan rajoittaminen. (MLL 2019.)

Vanhemman kannattaa huomioida, ettei oman mediankäyttö vie liikaa aikaa lapselta. Vanhemman median käyttö saattaa viedä liikaa aikaa, jolloin lapsen kaipaama vuorovaikutus ei tule riittävästi huomioiduksi. Jos lapsi ei saa kaipaamaansa huomiota vanhemman liiallisen mediankäytön vuoksi, hän saattaa olla turhautunut, levoton ja hermostunut. (MLL 2019.)

Arkeen voidaan liittää sopivassa määrin mediaa, mutta älylaitteiden äärellä kannattaa olla aina yh- dessä pienen lapsen kanssa. Vanhemman on tärkeää antaa lapselle mahdollisuus näyttää omaa osaamistaan ja jakaa mielenkiinnon kohteitaan mediassa. Vanhempien tehtävänä on olla kiinnostu- nut siitä, mitä lapsi tekee ruudun äärellä ja keskustella hänen kanssaan asioista. (MLL 2019.) Pien- ten lasten motoriset taidot eivät vielä riitä kovin monimutkaisten pelien pelaamiseen. Lapsen kanssa voi kuitenkin tehdä paljon erilaisia asioita älylaitteiden parissa. Lapsen kanssa voi kuunnella ja laulaa

lauluja tai tanssia musiikin tahdissa. Lapsi voi katsoa vanhempien ottamia valokuvia tai videoita, mutta myös netistä löytyy paljon erilaisia videoita YouTubesta. (Irisvik ja Utriainen 2017, 104–105.)

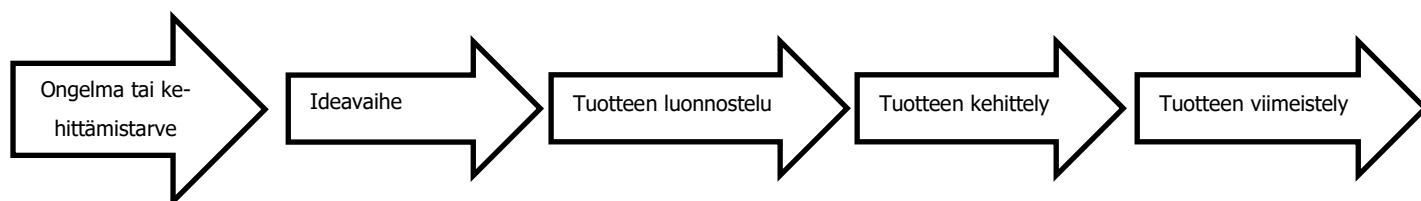
Alle 2-vuotiaille tarkoitettuja sovelluksia ovat mm. erilaiset piirto-ohjelmat, helpot palapelisovellukset sekä sovellukset, jossa vain ruutua tökkäämällä lapsi saa aikaiseksi ääntä, värejä tai musiikkia. Aikuisen tehtävänä on olla seuraamassa mitä lapsi tekee älylaitteella. Samalla aikuinen on sanoittamassa asioita, mitä ruudulla näkyy, jolloin hän tukee lapsen kielenkehitystä. Aikuisen läsnäolo on turvallisuuden ja vuorovaikutuksen vuoksi pienille lapsille välttämätöntä. (Irisvik ja Utriainen 2017, 105.)

2–3-vuotiaille lapsille löytyy sovelluskaupoista jo paljon erilaisia sovelluksia, joissa luvataan, että pelit ovat opettavia ja kehittäviä sekä viihdyttäviä. Vanhemman tärkeä tehtävä on aloittaa tässä vaiheessa mediakasvatus, eli kertoa lapselle, miten ja milloin älylaitteita perheessä käytetään sekä siitä millainen sisältö on hyvää ja millainen huonoa. Älylaitteet eivät missään tapauksessa saa korvata vanhemman ja lapsen yhteisiä juttutuokioita, mutta sellaisen voi ottaa mukaan apuvälineeksi ja tuksi arkeen. (Irisvik ja Utriainen 2017, 105–106, 108.)

6 TYÖN TOTEUTUS

Opinnäytetyöni on toiminnallinen opinnäytetyö. Toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena on ohjeistaa, opastaa tai järjestää käytännön toimintaa. Toteutustapana voi olla esimerkiksi kirja, opas, vihko, kotisivut tai näyttely, riippuen kohderyhmästä ja aiheesta. Ammattikorkeakoulun toiminnallisessa opinnäytetyössä on tärkeää, että siinä yhdistyvät käytännön toteutus ja sen raportointi tutkinnanviestinnän keinoin. (Vilka ja Airaksinen 2003, 9.) Opinnäytetyöni ”Yhdessä puuhaten, yhdessä oppien” on kehittämistyönä laadittu kielenkehitykseen liittyvä opas, johon olen koonnut eri lähteistä vinkkejä ja ohjeita, kuinka vanhemmat voivat olla tukemassa alle 3-vuotiaan lapsen kielenkehitystä.

Opinnäytetyöni on tiivis, selkeä ja helppolukuinen opas, jota on helppo käyttää ja hyödyntää arjen keskellä. Oppaasta löytyy vanhemmille tietoa myös siitä, miten toimia, jos he huomaavat tai epäilevät lapsella olevan kielenkehityksen viivästymää. Lisäksi oppaassa on tietoa puhetta tukevista tai korvaavista kommunikointimenetelmistä.

KUVIO 1. Tuotekehityksen vaiheet (Jämsä ja Manninen 2000, 85).

Opinnäytetyössäni tuotettavan oppaan toteuttamisprosessissa käytin Jämsän ja Mannisen (2000) tuotekehityksen prosessi mallia (kuvio1). Toteuttamisprosessin tavoitteenani oli valmistaa kielenkehityksen tukemiseen liittyvä opas alle 3-vuotiaiden lasten vanhemmille. Tuotekehityksen prosessi jakautuu viiteen osaan.

6.1 Ongelma tai kehittämistarve

Ensimmäisenä täytyy tunnistaa ongelma tai kehittämistarve. Tällöin on varmistettava, auttaako tuotekehitys ratkaisemaan olemassa olevan ongelman. (Jämsä ja Manninen 2000, 85.) Otin yhteyttä Vieremän päiväkotin Nuppulaan. Itselläni oli toiveena, että opinnäytetyöni liittyisi jollakin tavalla erityistä tukea tarvitseviin lapsiin ja kyselin erityislastentarhanopettajalta aiheideoita. Keskusteluissa kävi ilmi, että valtakunnallisissa tutkimuksissa havaittu ongelma, kehityksellisten kielihäiriöiden lisääntyminen näkyy koko ajan enemmän ja enemmän myös Nuppulan päiväkodissa. Syntyi ajatus, että voisiko tähän ongelmaan jollakin tavalla puuttua.

6.2 Ideavaihe

Toisena tulee ideavaihe. Tällöin käynnistyy ideointiprosessi eri vaihtoehtojen löytämiseksi. Näiden tietojen pohjalta valitaan ratkaisu tai tuote, jolla ongelma voidaan korjata tai vastata tarpeisiin. Tässä vaiheessa mietitään, millainen tuote auttaa ongelmanratkaisussa. Laaditaan tuotekonsepti. (Jämsä ja Manninen 2000, 35, 85.)

Nuppulan päiväkodissa kielellisen kehityksen tukemiseen on paneuduttu monin erilaisin keinoin. Keskustellessa tulimme siihen tulokseen, että päiväkotiin ei ole tarvetta tehdä minkäänlaista kielenkehityksen tukemiseen liittyvää opinnäytetyötä, mutta vanhemmille voisi olla hyödyllinen tehdä opas, jossa olisi vinkkejä ja ohjeita siihen, kuinka he voisivat tukea oman lapsensa kielenkehitystä kotona arjen keskellä.

6.3 Tuotteen luonnostelu

Kolmannessa vaiheessa tuotetta aletaan luonnostella. Luonnostelu aloitetaan sitten, kun on tehty päätös, millainen tuote aiotaan suunnitella ja valmistaa. Luonnostelu vaiheeseen kuuluu tiedonkeruu eri osa-alueilta. Tuotetta luonnostellessa on tärkeää huomioida yhdeksän asiaa: Asiakasprofiili, tuotteen asiasisältö, palvelujen tuottaja, rahoitus vaihtoehdot, asiantuntijatieto, arvot ja periaatteet, toimintaympäristö, säädökset ja ohjeet ja sidosryhmät. (Jämsä ja Manninen 2000, 43.)

Tässä vaiheessa aloin miettiä, teenkö oppaan kaikille alle kouluikäisten lasten vanhemmille vai jollekin tietylle ikäryhmälle. Päädyin tekemään oppaan alle 3-vuotiaiden lasten vanhemmille, koska lapsen kielenkehityksen tukeminen kannattaa aloittaa varhaisessa vaiheessa. Opas sisältää tietoa lapsen kielenkehityksestä, vinkkejä kielenkehityksen tukemiseen arjen keskellä sekä ohjeet, kuinka toimia, jos vanhempi huomaa lapsensa kielenkehityksessä jotain viivästyksiä. Tutkimusluvan pyysin Vieremän sivistysjohtajalta huhtikuussa 2018.

Ajatuksenani oli, että opas jaettaisiin vieremäläisiin perheisiin lastenneuvolakäynnin yhteydessä. Olin asiasta yhteydessä Vieremän lastenneuvolaan. Sieltä minut ohjattiin ottamaan yhteyttä Ylä-Savon Soten perhekeskuspäälliköön. Hän kertoi, että opasta ei voida jakaa ainoastaan vieremäläisille, koska Vieremä kuuluu Ylä-Savon soteen, vaan opas pitäisi tulla jaettavaksi myös muihin Ylä-Savon Soten lastenneuvoloihin, eli Iisalmeen, Sonkajärvelle ja Kiuruvedelle. Olin yhteydessä toimeksiantajaan ja häneltä sain luvan, että jos itse koen hyödylliseksi niin opas voidaan antaa jaettavaksi koko Ylä-Savon Soten alueelle. Toinen vaihtoehto olisi ollut, että opas jaettaisiin ainoastaan Vieremän varhaiskasvatuksen kautta perheisiin. Ajattelen, että opinnäytetyöni olennaisin tavoite ei olisi täytynyt, jos opas olisi jaettu ainoastaan varhaiskasvatuksessa olevien lasten vanhemmille. Mielestäni oppaasta hyötyvät eniten juuri ne perheet, joiden lapset ovat kotihoidossa. Varhaiskasvatuksessa olevien lasten kielenkehityksen viivästymät ja poikkeavuudet havaitaan todennäköisesti hoitopaikassa, ja lisäksi varhaiskasvatuksessa on käytössä jo paljon menetelmiä kielenkehityksen tukemiseen.

6.4 Tuotteen kehittäminen

Neljäs vaihe käsittää varsinaisen tekemisen, joka etenee luonnosteluvaiheessa tehdyn suunnittelun pohjalta. Tällöin saadaan valmiiksi tuotteen mallikappale. (Jämsä ja Manninen 2000, 85.) Etsin teoriatietoa ja materiaalia oppaaseen kesän ja alkusyksyn aikana. Kävin kertomassa Vieremän varhaiskasvatuksen yhteisessä vanhempainillassa opinnäytetyöstäni syyskuun alussa. Oppaan kuvittaja Noora Myllyneva lähetti piirtämänsä kuvat minulle syyskuun aikana ja skannasin ne koneelle. Sain ensimmäisen version oppaasta valmiiksi syyskuun lopussa. Opas on A5 kokoinen, 12-sivuinen vihkonen. Lähetin oppaan ennen jakoa tarkastettavaksi Ylä-Savon Soten puheterapeuteille ja muokkasin opasta heidän antaman palautteen pohjalta. Lokakuun lopussa jaoin oppaan Nuppulan päiväkotiin 21 perheen vanhemmille ja pyysin vanhemmilta kirjallista palautetta oppaasta. Palautelomakkeen, (Liite 1) mukaan kirjoitin saatekirjeen (Liite 2), missä kerroin opinnäytetyöstäni.

6.5 Tuotteen viimeistely

Viides, eli viimeinen vaihe on tuotteen viimeistely. Tämä vaihe sisältää tuotteen korjaamisen palautteiden pohjalta, yksityiskohtien viimeistelyn, käyttö- ja toteutusohjeiden laadinnan, tuotteen markkinoinnin suunnittelun sekä tuotekehitysprojektin loppuraportoinnin. Viimeistelyvaiheessa saadaan aikaan käyttövalmis tuote. (Jämsä ja Manninen 2000, 80). Pyysin palautetta oppaan ensimmäisestä versiosta vanhemmilta marraskuun loppuun mennessä. Jaoin oppaat 21 perheelle, mutta sain takaisin vain 6 palautelomaketta. Saamani palautteen perusteella korjasin ja muokkasin opasta ja valmiin oppaan lähetin sähköisenä versiona Ylä-Savon Soten perhekeskuspäällikölle hyväksyttäväksi tammikuussa 2019. Opas hyväksyttiin ja sitä jaetaan jatkossa Ylä-Savon Soten lastenneuvoloissa.

Kevään aikana päivitin vielä opasta, sillä käypähoitosuosituksissa termi ”kielellinen erityisvaikeus” oli päivitetty tammikuussa 2019 ”kehityksellinen kielihäiriö”-termiksi. Muuttuneen sanamuodon taustalla on kansainvälinen tautiluokitusjärjestelmä. Opasta lukiessa huomasin vielä muutamia korjattavia kohtia. Muokkasin opasta hieman ja lähetin oppaan lopullisen version jaettavaksi Ylä-Savon Sotelle Maaliskuussa 2019. Opas on tämän raportin lopussa liitteenä kolme. (liite 3). Kirjallinen osio ja tuotekehitysprojektin loppuraportointi valmistuu huhtikuussa 2019.

7 OPINNÄYTETYÖHÖN LIITTYVÄT EETTISET JA LUOTETTAVUUSKYSYMYKSET

Jos tutkimuksen kohteena on organisaatio, organisaation toiminta tai sen edustajat, hyvän tutkimustavan mukaista on pyytää organisaatiolta tutkimuslupa. Lupakäytännöt ja luvan myöntämisen edellytykset vaihtelevat organisaatioittain, ja tarvittavista luvista on hyvä sopia viimeistään opinnäytetyösopimusta tehdessä. Vaikka kohdeorganisaatio myöntää tutkimusluvan, niin osallistumisesta haastateluun tai kyselyyn kukin tutkittava päättää ja antaa suostumuksensa henkilökohtaisesti. (Arene ry 2018) Tutkimuksen kohdistuessa ihmisiin, on tärkeää miettiä, kuinka henkilöiltä pyydetään suostumus tutkimukseen. Aineistoa kerätessä on huomioitava, että anonyymius ja luottamuksellisuus säilysi. (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2005, 26.)

Pyysin tutkimusluvan opinnäytetyöni tekemiseen Vieremän kunnan sivistystoimenjohtajalta. Opinnäytetyötä tehdessä minua sitoi koko prosessin ajan vaitiolovelvollisuus. Pyysin palautetta oppaan ensimmäisestä versiosta päiväkodin lasten vanhemmilta. Kirjoitin vanhemmille saatekirjeen oppaan ja palautelomakkeen mukaan, missä kerroin tarkemmin omasta opinnäytetyöstäni ja sen tarkoituksesta sekä omasta vaitiolovelvollisuudesta. Palautteen pyysin vanhemmilta nimettömänä. Palautelomakkeessa kysyin lapsen ikää, mutta muita yksityiskohtaisia tietoja en tarvinnut, kuten lapsen sukupuolta tai sitä, onko vastaaja äiti vai isä. Palautteen antajat saivat halutessaan osallistua arvontaan. Arvontalipuke oli erillinen, joten palautelomakkeiden anonyymius säilyi. Tuhosin palautelomakkeet heti, kun sain oppaan valmiiksi. Arvontalipukkeet tuhosin heti, kun olin saanut arvonnin suoritetun.

Opinnäytetyötä tehdessä olen pyrkinyt toimimaan kriittisesti lähdekirjallisuutta valitessa. Aiheesta on kirjoitettu paljon, joten lähteiden valitseminen on aiheuttanut haasteita. Olen perehtynyt hyvin monipuolisesti lähteisiin ja tavoitteena on ollut löytää mahdollisimman tuoretta aiheeseen liittyvää tietoa. Olen ottanut työhöni mukaan joitakin vanhempia teoksia, joiden tieto ei ollut vanhentunutta ja niiden sisältämä tieto on ollut tukemassa uudempia teoksia.

8 POHDINTA

Pienen lapsen kielenkehitystä voidaan tukea monin eri keinoin. Varhaiskasvatuksessa tuetaan lapsia kielenkehityksessä monilla erilaisilla menetelmillä. Mielestäni on tärkeää, että myös vanhemmat saavat vinkkejä ja neuvoja, kuinka he itse voivat olla tukemassa oman lapsensa kielenkehitystä ja muita taitoja arjen keskellä. Vanhemmat eivät välttämättä ole tulleet ajatelleeksikaan, kuinka monilla erilaisilla tavoilla he voivat olla tukemassa lasten kehitystä.

Vanhemmat pystyvät aloittamaan lapsen kielenkehityksen tukemisen jo heti vauvan syntymästä alkaen, samaan aikaan kun he alkavat luomaan varhaista vuorovaikutussuhdetta omaan lapseensa. Vanhemman ja lapsen välisellä kiintymyssuhteella on suuri merkitys lapsen kokonaisvaltaiselle kehitykselle. Arki on nykyään monissa perheissä erittäin kiireistä. Vanhemmat käyvät töissä, lapset ovat päivähoitossa ja lisäksi on paljon vapaa-ajan harrastuksia. Perheen yhteinen aika voi olla hyvin vähäistä. Jokainen lapsi kaipaisi kuitenkin omaan arkeensa kiireetöntä yhdessäoloa. Huomattava osa lapsen kielen ja muiden taitojen oppimisessa tapahtuu jokapäiväisissä arjen tilanteissa, joissa lapsella on mahdollisuus leikin ja muun arkisen toiminnan avulla jäsentää ympäristöönsä ja omaksua uusia asioita. Lapsen kehitykselle on erittäin tärkeää arjen eläminen ja kokeminen yhdessä vanhempien kanssa. (Lyytinen 2014, 69.)

Oppaaseen kootut ohjeet ja vinkit ovat tarkoituksella yksinkertaisia ja sellaisia, jotka eivät vaadi mitään suurempaa erityistä paneutumista vaan niitä asioita voidaan sisällyttää täysin arjen tilanteisiin. Esimerkiksi pukeutumistilanteeseen on helppo sisällyttää loruja ja lauluja, jolloin lapsi kuin huomauttamatta oppii uusia sanoja. Vanhemman on tärkeää myös sanoittaa tekemisiään ja nimetä esineitä. Nykyaikana media on läsnä jollakin tapaa jokaisessa perheessä, ja sen vuoksi halusin ottaakin sen oppaaseen yhdeksi aihealueeksi. Media synnyttää meissä ihmisissä ristiriitaisia ajatuksia sen hyödyistä ja haitoista. Vanhempien on tärkeää tiedostaa oma ajankäyttönsä median ääressä sekä ymmärtää, kuinka he voivat olla tukemassa omaa lastansa myös mediakasvatuksessa. Vanhempien vastuulla on, että lapsen päivätoimet ovat monipuolisia ja tasapainossa ja mediaa käytetään vain kohtuudella.

On tärkeää, että vanhemmat ymmärtävät kielenkehityksen tukemisen tärkeyden ja hyödyn jokaisen lapsen kasvatuksessa. Lapsella ei tarvitse olla minkäänlaista erityistä kielenkehityksen viivästymää tai erityisvaikeutta, vaan tämä oppaan vinkit vaikuttavat positiivisesti lapsen kaikkiin kehityksen eri osa-alueisiin, vaikka lapsen kielenkehitys olisikin ikätasoista.

Jaoin oppaan ensimmäisen version Vieremän varhaiskasvatuksen Nuppulan päiväkodin kaikille alle 3-vuotiaiden lasten vanhemmille. Halusin pyytää palautetta ja ajatuksia vanhemmilta siitä, kokevatko he hyödylliseksi tämän oppaan ja mitä asioita he toivoisivat oppaasta löytyvän. Jaoin oppaan 21 perheeseen, mutta palautetta sain ainoastaan 6 perheeltä. Prosentuaalisesti siis palautteen saaminen oli melko vähäistä. Pohdin syytä, miksi en saanut palautetta enempää. Vähäinen palautteen antaminen voi johtua siitä, että perheet, joissa on pieniä lapsia, elävät kiireistä ja hektistä elämää,

eikä heillä ollut aikaa pysähtyä antamaan palautetta. Mietin myös, olisinko saanut enemmän palautetta, jos olisin tehnyt sähköisen kyselylomakkeen. Oliko palautteen antamisaika liian pitkä? Kokiivatko vanhemmat oppaan tuollaisenaan hyväksi, eivätkä osanneet kertoa mitä kehitettävää siinä oli? Vai ajattelivatko vanhemmat, että tällainen opas on tarpeeton ja eivät sen vuoksi antaneet minäkäänlaista palautetta. Kuudessa saamassani palautteessa oli yhteistä se, että vanhemmat kokivat oppaan tarpeelliseksi ja hyödylliseksi. Palautteista sai vaikutelman, että vanhemmat olivat selvästikin paneutuneet oppaan sisältöön ja pystyivät antamaan minulle myös kehitettävää palautetta, jotka huomioin valmiissa oppaassa.

Oppaaseen kokosin vanhemmille myös tietoa siitä, milloin tarvitsee huolestua lapsen kielenkehityksestä ja kuinka toimia, jos epäilee lapsellaan olevan kielenkehityksen viivästymää. Lisäksi oppaassa kerrotaan puhetta tukevista ja korvaavista kommunikointimenetelmistä lyhyesti. Ajattelen, että moni vanhempi saattaa olla epävarma ja hämmentynyt havaitessaan lapsellaan kielenkehityksessä viivästymää tai poikkeamaa. Tällöin vanhemmat kaipaavat tietoa, kuinka tällaisessa tilanteessa toimitaan, kehen ottaa yhteyttä sekä millaista tukea ja apua tilanteeseen voi saada. Päiväkodeissa lasten kielenkehityksen viivästymät ja poikkeavuudet havaitaan todennäköisesti varhaisessakin vaiheessa, mutta jos lapsi on kotihoidossa niin vanhemmalla on tärkeä rooli havainnoida lapsensa kielenkehitystä ja kertoa havainnoistaan lapsen neuvolakäynneillä. On tärkeää, että havaittuihin kielenkehityksen viivästymiin puututaan ajoissa ja lapselle annetaan tarvittavaa tukea ja apua jo varhaisessa vaiheessa, jolloin voidaan ennaltaehkäistä lapsen mahdollisia tulevia vaikeuksia.

Opinnäytetyötäni voisi jatkokehittää lisäämällä oppaaseen erilaisia kielenkehityksen harjoituksia, mitä vanhemmat voisivat hyödyntää kotona. Tässä opinnäytetyössä halusin keskittyä löytämään vanhemmille lasten kielenkehityksen tukemiseen sellaisia vinkkejä, joita he pystyvät toteuttamaan helposti arjen keskellä ja tietoa siitä, että varhaisella vuorovaikutuksella on erittäin suuri vaikutus lapsen kielenkehitykseen. Jatkokehittelynä vanhemmille voisi tehdä oppaan myös isompien lasten kielenkehityksen tukemiseen.

LÄHTEET JA TUOTETUT AINEISTOT

AHONEN, Timo, MÄÄTTÄ, Sari, MERONEN, Auli ja LYYTINEN, Paula, 2014. Kielenkehityksen vaikeudet. Teoksessa SIISKONEN, Tiina, ARO, Tuija, AHONEN, Timo ja KETONEN, Raija (toim.) Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. Jyväskylä: PS-kustannus 72—103

AIVOLIITTO saa. Kielellinen erityisvaikeus lapsilla ja nuorilla. [verkkojulkaisu]. Aivoliitto ry. [Viitattu 2018-05-02.] Saatavissa: https://www.aivoliitto.fi/kielellinen_erytisvaikeus/kielellinen_erytisvaikeus

AIVOLIITTO s.a. Kielenkehitys ja sen tukeminen ikäkausittain. [verkkojulkaisu]. Aivoliitto ry. [Viitattu 2018-05-04] Saatavissa: https://www.aivoliitto.fi/kommunikaatiokeskus/kielellinen_erytisvaikeus/vanhemmille/kielen_kehitys_ja_sen_tukeminen_ikakausittain

ALIJOKI, Eila 1998. Pesästä pieni ponnistaa. Lasten varhaisten vuorovaikutustaitojen tukeminen. Rauma: Kirjapaino

ARENE ry 2018 [Viitattu 2018-05-04.] Saatavissa: <http://www.arene.fi/sites/default/files/PDF/2018/Opinn%C3%A4ytety%C3%B6prosessin%20eettiset%20suositukset%20muistilistat%20opiskelijalle%20ja%20ohjaajalle.pdf>

ARO, Tuija, ERONEN, Tuija, ERKKILÄ, Kaisu, SIISKONEN, Tiina ja ADENIUS-JOKIVUORI, Merja 2014. Epäily herääminen. Teoksessa SIISKONEN, Tiina, ARO, Tuija, AHONEN, Timo ja KETONEN, Raija (toim.) Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. Jyväskylä: PS-kustannus. 106–120

ARO, Tuija ja SIISKONEN, Tiina 2014. Millaista on hyvä tuki? Teoksessa SIISKONEN, Tiina, ARO, Tuija, AHONEN, Timo ja KETONEN, Raija (toim.) Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. Jyväskylä: PS-kustannus 188–200

HAKAMO, Maija-Leena, 2011. Puhekuplia. Lapsen puheen ja kielellisen tietoisuuden kehittäminen. Saarijärvi: Saarijärven Offset

HANNUS, Sinikka 2018. Children with specific language impairment in primary health care – tests, assessment, prevalence and home activities. Helsinki. [Viitattu 2019-02-21] Saatavissa: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/232391/Children.pdf?sequence=1>

HELENIUS, Aili ja KORHONEN, Riitta, 2010, Leikistä kieleen. Teoksessa NURMILAAKSO Marja ja VÄLIMÄKI, Anna-Leena (toim.) Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Unigrafia Oy. 70–75

HIRSJÄRVI, Sirkka, REMES, Pirkko ja SAJAVAARA, Paula 2005. Tutki ja Kirjoita. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy

IRISVIK, Satu ja UTRIAINEN, Jenni 2018. Kuinka kasvattaa diginatiivi. Helsinki: Kustantamo S&S

JOUTSENNIEMI, Kaisla ja MUSTONEN, Veera 2013. Ruuhkataidot. Iloa vanhemmuuteen. Helsinki: Duodecim

JÄMSÄ, Kaisa ja MANNINEN, Elsa 2000. Osaamisen tuotteistaminen sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Tammi

KETONEN, Ritva, LAUNONEN, Kaisa, IKONEN, Alisa, SALMI, Paula, PALMROTH, Anne, RÖMAN, Marjatta, MATTINEN, Aino 2014. Kieli ja viestintä. Teoksessa SIISKONEN, Tiina, ARO, Tuija, AHONEN, Timo ja KETONEN, Raija (toim.) Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. Jyväskylä: PS-kustannus. 201–224

KOPPINEN, Marja-Leena, LYYTINEN, Paula ja RASKU-PUTTONEN, Helena 1989. Lapsen kieli ja vuorovaikutustaidot. Helsinki: Kirjayhtymä

KORKEAMÄKI, Riitta-Liisa 2011. Kieli ja vuorovaikutus oppimisympäristöissä. Teoksessa NURMI-LAAKSO, Marja ja VÄLIMÄKI, Anna-Leena (toim.) Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Unigrafia Oy. 42–52

KUNNARI Sari ja SAVINAINEN-MAKKONEN Tuula, 2012. Äänteellinen kehitys ja sen kaudet. Teoksessa KUNNARI, Sari ja SAVINAINEN-MAKKONEN, Tuula (toim.) Pienten sanat. Lasten äänteellinen kehitys. Jyväskylä: PS-Kustannus 65–120

KYRÖNLAMPI-KYLMÄNEN, Taina 2010. Lapsen hyvä arki. Helsinki: Kirjapaja

KÄYPÄHOITO, Kehityksellinen kielihäiriö. Viitattu: [2019-02-21] Saatavilla: <http://kaypa-hoito.fi/web/kh/suosituksset/suositus?id=hoi50085>

LAAKSO, Marja-Leena, 2014. Esikielellinen vuorovaikutus ja viestintä. Teoksessa SIISKONEN, Tiina, ARO, Tuija, AHONEN, Timo ja KETONEN, Raija (toim.) Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. Jyväskylä: PS-kustannus 22–50.

LAAKSO, Marja-Leena, 2011. Esikielellisten taitojen arviointi. Teoksessa LOUKUSA, Soile ja PAAVOLA, Leila (toim.) Lapset kieltä käyttämässä. Pragmaattisten taitojen kehitys ja sen häiriöt. Jyväskylä: PS-kustannus 175–193

LEIWO, Matti 1986. Lapsen kielen kehitys. Helsinki: Hakapaino Oy

LINDGREN, Pauliina 2014. Normaali, hidas, poikkeava vai erityinen? – Lapsi kielen kehityksen matkassa. Pro-Gradu-tutkielma. Tampereen yliopisto

LYYTINEN, Paula, 2014. Kielenkehityksen varhaisvaiheet. Teoksessa SIISKONEN, Tiina, ARO, Tuija, AHONEN, Timo ja KETONEN, Raija (toim.) Joko se puhuu? Kielenkehityksen varhaisvaiheet. Jyväskylä: PS-kustannus 51–71

LYYTINEN, Paula ja LAUTAMO, Tiina 2014. Leikki. Teoksessa SIISKONEN, Tiina, ARO, Tuija, AHONEN, Timo ja KETONEN, Raija (toim.) Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. Jyväskylä: PS-kustannus 226–246

LYYTINEN, Paula ja LYYTINEN, Heikki 2003. Tiedollinen kehitys lapsuudessa. Teoksessa SINKKONEN, Jari (toim.) Pesästä lentoon. Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle. Helsinki: WSOY 87–120

MANNERHEIMIN LASTENSUOJELULIITTO 2019. Lasten kasvu ja kehitys. 1-2-vuotias median käyttö. Viitattu [2019-02-28] Saatavilla: <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/1-2-v/1-2-vuotias-ja-median-kaytto/>

MANNERHEIMIN LASTENSUOJELULIITTO 2018. Vanhemmuus ja kasvatus. Viitattu [2019-02-28] Saatavilla: <https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/vanhemmuus-ja-kasvatus/>

MERIKOSKI, Hannele ja PIHLAJA, Päivi 2018. Puheen ja kielen kehityksen tukeminen varhaiskasvatuksessa. Teoksessa PIHAJA, Päivi ja VIITALA, Riitta (toim.) Varhaiserityiskasvatus. Keuruu: Otava. 201–221

NURMILAAKSO, Marja 2011. Pienen lapsenkielellinen tietoisuus osana kielen kehitystä. Teoksessa NURMILAAKSO, Marja ja VÄLIMÄKI, Anna-Leena (toim.) Lapsi ja Kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Unigrafia Oy 30–41

PAPUNET s.a. viitattu [2019-02-24] Saatavilla: <http://papunet.net/tietoa/tukiviittomat-kommunikoinnissa>

RUOKONEN, Inkeri 2011. Musiikin monet kielet. Teoksessa NURMILAAKSO, Marja ja VÄLIMÄKI, Anna-Leena (toim.) Lapsi ja Kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Unigrafia Oy 62–75

RUSANEN Erja 2011. Hoiva, Kiintymys ja lapsen kehitys. Porvoo: Bookwell Oy

RÖNKÄ, Anna, MALINEN, Kaisa ja LÄMSÄ, Tiina 2009. Pikkulapsiperheiden arjen paletti. Teoksessa RÖNKÄ, Anna, MALINEN, Kaisa ja LÄMSÄ, Tiina (toim.) Perhe-elämän paletti, vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. Juva: WS Bookwell Oy 11–19

SALO Saara 2003. Kiintymyssuhteen merkitys elämän kaaren aikana. Teoksessa SINKKONEN, Jari (toim.) Pesästä lentoon. Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle. Helsinki: WSOY 44–77

SARMAVUORI, 1982. Lasten kielen oppiminen. Helsinki: Gaudeamus

SIISKONEN, Tiina, ARO, Tuija ja LYYTINEN, Paula 2014. Havainnointi, arviointi ja tutkimuksiin ohjaaminen. Teoksessa SIISKONEN, Tiina, ARO, Tuija, AHONEN, Timo ja KETONEN, Raija (toim.) Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. Jyväskylä: PS-kustannus 121–136

SILVÉN, Maarit ja KOUVO, Anna 2010. Vuorovaikutus, varhainen kiintymyssuhde ja psyykinen hyvinvointi. Teoksessa SILVÉN, Maarit (toim.) Varhaiset ihmissuhteet, polku lapsen suotuisaan kehitykseen. Helsinki: Minerva 65–89

SINKKONEN, Jari 2003. Lapsen varhainen isäsuhte. Teoksessa NIEMELÄ, Pirkko, SILTALA Pirkko ja TAMMINEN, Tuula (toim.) Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. Juva: WSOY 261–267

SINKKONEN, Jari 2018. Kiintymyssuhteet: synty ja kehittyminen tavanomaisissa olosuhteissa. Teoksessa SINKKONEN, Jari Kiintymyssuhteet elämänkaareissa. Helsinki: Duodecim 38–113

TILASTOKESKUS. s.a. Viitattu: [2018-07-31] Saatavilla: http://www.stat.fi/tup/tilastokirjasto/aidit_tilastoissa_2018.html

VEHMANEN, Mari 2019. Tukikeinot varhain käyttöön. Julkaisussa: Kielipolku, Puheen- ja kielenkehityksen erikoislehti. 1/2019, 8–9.

VILKKA, Hanna ja AIRAKSINEN, Tiina 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Kustanusosakeyhtiö Tammi

LIITE 1 SAATEKIRJE VANHEMMILLE

SAATEKIRJE

Hyvät vanhemmat

Lapsen kielenkehitys alkaa jo varhain vauvaiässä vuorovaikutuksessa vanhemman kanssa ja kolme ensimmäistä vuotta ovat kielenkehitykselle erittäin tärkeitä. Lapsi oppii vuorovaikutustilanteissa kielen ja puhumisen lisäksi muita tärkeitä taitoja, kuten vuorottelua ja toisen huomioimista. Varhaisvaiheessa lasten kielellisissä taidoissa on suurta yksilöllistä vaihtelua. Kaikille lapsille kielen ja puhumisen oppiminen ei ole helppoa. Kielellisessä erityisvaikeudessa lapsen puheen- ja kielenkehitys viivästyy tai etenee poikkeavasti.

Lapsen kielenkehitystä voidaan tukea kotona monin eri tavoin. Olen kolmannen vuoden sosionomiopiskelija ja opinnäytetyöni aiheena on alle 3-vuotiaiden lasten kielenkehityksen tukeminen kotona. Olen koonnut oppaan, joka sisältää ohjeita ja vinkkejä, kuinka te vanhempana voitte tukea lapsenne kielenkehitystä. Lisäksi olen koonnut oppaaseen tietoa, kuinka toimia, jos epäilette lapsellanne kielenkehityksen viivästymää. On tärkeää ymmärtää, että näistä vinkeistä on hyötyä kaikille lapsille, vaikka kielellisessä kehityksessä ei olisikaan huomattu minkäänlaista viivästymää tai poikkeavuutta.

Toivoisin, että tutustuisitte koottuihin vinkkeihin ja kokeilisitte niitä kotona. Ajatuksena olisi saada teiltä vanhemmilta palautetta ja käyttökokemuksia tästä oppaasta. Saamani palautteen avulla työstän opasta vielä toimivammaksi. Pyytäisin teitä ystävällisesti vastaamaan ja palauttamaan ohessa olevan kyselylomakkeen päiväkodille viimeistään 20.11.2018. Kyselyn vastaukset käsitellään luottamuksellisesti ja anonyymisti.

Lämpimät kiitokset jo etukäteen vastauksistanne!

Hanna Vikki

Sosionomiopiskelija
Savonia-ammattikorkeakoulu

LIITE 2 PALAUTELOMAKE

PALAUTELOMAKE

1. Lapsen ikä (Ympyröi oikea vaihtoehto)

alle 1v

1-2v

2-3v

2. Kuinka paljon käytitte opasta kuluneen kuukauden aikana?

3. Koittako oppaan hyödylliseksi? Miksi?

4. Mitä hyvää oppaassa oli?

5. Mitä kehitettävää ja parannettavaa oppaassa oli?

6. Mitä muuta haluat sanoa?

LIITE 3

"Yhdessä puuhaten, yhdessä oppien!"

alle 3-vuotiaiden lasten kielenkehityksen tukeminen kotona

- opas vanhemmille -

SISÄLLYS

Johdanto	3
Alle 3-vuotiaiden lasten kielenkehitys	4
Kehityksellinen kielihäiriö	5
Luo lapselle lämmin vuorovaikutussuhde ja turvallinen ympäristö	6
Juttele, rohkaise ja kannusta lasta	6
Lukeminen, kirjojen katselu ja loruilu	7
Leikit ja pelit	8
Musiikki	9
Media	10
Muistiinpanot	11
Lähteet ja tekijätiedot	12

Johdanto

Lapsuudessa opitaan paljon erilaisia uusia taitoja ja yksi tärkeimmistä taidoista on puhumaan oppiminen. Lapsen kielenkehitys alkaa varhain vauvaiässä vuorovaikutuksessa vanhemman kanssa. Kolme ensimmäistä vuotta ovatkin kielenkehitykselle erittäin tärkeitä. Kielen avulla lapsi oppii jäsentämään omaa ympäristöään, havaintoja ja uusia asioita sekä muodostamaan maailmankuvaa. Kieli on ajattelua, tunteiden ja toiminnan ilmaisemista sekä sosiaalista vuorovaikutusta. (Hakama 2011, 12-13, 15, Koppinen, Lyytinen ja Rasku-Puttonen 1989, 7)

Jokainen lapsi oppii puhumaan omassa tahdissaan tai hän voi oppia ilmaisemaan itseään myös jollakin toisella tavalla. Kaikille lapsille kielen ja puhumisen oppiminen ei ole helppoa. Kehityksellisessä kielihäiriössä lapsen puheen- ja kielenkehitys viivästyy tai etenee poikkeavasti. Tällöin lapsi tarvitsee yksilöllistä kuntoutusta sekä erityistä tukea kielenkehitykseen.

Vanhemman yksi tärkeimmistä tehtävistä on tukea lapsen kielellistä kehitystä eri tavoin. Tämä opas sisältää ohjeita ja vinkkejä, kuinka te vanhempana voitte tukea lapsenne kielenkehitystä arjen keskellä. Lisäksi oppaasta löytyy tietoa, milloin tarvitsee olla huolissaan lapsen kielenkehityksestä ja kuinka toimia, jos epäilette lapsellanne kehityksellistä kielihäiriötä. Oppaassa olevista vinkeistä on hyötyä kaikille lapsille, riippumatta siitä onko lapsen kielellisessä kehityksessä havaittu minkäänlaista viivästymää tai poikkeavuutta.

Oppaan nimi "Yhdessä puuhaten, yhdessä oppien" kertoo paljon oppaan sisällöstä. Kaikkein parhaiten vanhemmat voivat tukea lapsensa kielenkehitystä olemalla läsnä ja puuhailemalla yhdessä lasten kanssa sekä sanoittamalla lapsille tekemisiään. Yhdessä olemisella on kielenkehityksen lisäksi paljon muitakin myönteisiä vaikutuksia lapsen kehitykseen. Lapsi oppii vuorovaikutustilanteissa kielen ja puhumisen lisäksi esimerkiksi vuorottelua sekä toisen huomioimista. Toivottavasti tämä opas kannustaa, innostaa ja motivoi teitä puuhailemaan lastenne kanssa entistäkin enemmän.

Mukavia hetkiä yhteiseen arkeenne!

Alle 3-vuotiaiden lasten kielenkehitys

Ensimmäinen ikävuosi

Vastasyntyneen lapsen viestintä saa aluksi merkityksen vanhempien kautta. Vauvan kieli alkaa kehittyä vuorovaikutuksessa vanhempien kanssa.

Ääntely on aluksi kokonaisvaltaista. Vähitellen ääntelyt, ilmeet, eleet ja liikkeet tulevat enemmän tahdonalaisiksi. Vanhempi oppii tunnistamaan, milloin lapsi on nälkäinen, milloin väsynyt ja milloin sairas tai seuraa vailla.

Lapsi alkaa jокелtelemaan 4-7 kuukauden iässä.

Lapsi pyrkii kontaktiin toisten kanssa ja käyttää ilmeitä ja eleitä ilmaisun tukena.

Ensimmäiset merkitykselliset sanat ilmaantuvat noin 1-vuoden iässä ja lapsi alkaa kiinnostua sanoista sekä osoittelee esineitä ja ihmisiä.

Toinen ikävuosi

Lapsi ymmärtää puhetta paljon enemmän kuin osaa sitä itse tuottaa. Hän matkii paljon kuulemiaan sanoja.

Lapsi voi puhua oikeiden sanojen lisäksi myös "omaa kieltä".

Tässä iässä sanojen tuottamisen määrä vaihtelee erittäin paljon. 2-vuotiaalla sanavarasto on 0-600 sanaa. Keskimäärin noin 150 sanaa.

Noin 2-vuotiaana lapsi alkaa yhdistellä sanoja toisiinsa. Aluksi sanat ovat verbejä ja substantiiveja ja sanojen taivutukset ovat puutteellisia.

Kolmas ikävuosi

Lapsen täyttäessä 3-vuotta, hän puhuu noin 4-5 sanan lauseita ja puhe on lähes täysin ymmärrettävää.

Hän osaa kuvailla tekemisiään, esineiden ominaisuuksia ja paikkoja sekä taivuttaa eri sanaluokkien sanoja. Sanavarasto laajenee nopeasti.

Sanoista voi puuttua äänneitä ja taivutuksissa voi tulla virheitä. Puhe voi olla vielä epäselvää.

3-vuotias lapsi kyselee paljon.

Kehityksellinen kielihäiriö

Kaikilla lapsilla kielenkehittyminen ei etene ongelmitta. Kehityksellisissä kielihäiriöissä lapsen puheen- ja kielenkehitys viivästyy tai etenee poikkeavasti. Vaikeat kehitykselliset kielihäiriöt diagnosoidaan tavallisimmin 4-5-vuotiaana, mutta kielenkehityksen liittyvät viivästymät ja poikkeamat tai piirteitä niistä voi näkyä jo paljon varhaisemmassa vaiheessa. Milloin tarvitsee huolestua?

1-vuotiaat

Ei ota katsekontaktia.
Ei seuraa ympäristöä.
Jokeltelu vähäistä.

1,5-vuotiaat

Ei ole lainkaan sanoja.
Ei osaa noudattaa lyhyitä käskyjä.

2-vuotiaat

Alle 10 sanaa käytössä.
Ei noudata lyhyitä ohjeita tai ymmärtää ne väärin.

3-vuotiaat

Puhe on hyvin epäselvää.
Ei noudata kaksiosaisia ohjeita tai ymmärtää ne väärin.

Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät

Jos lapsella on kielenkehityksessä viivästymää tai poikkeavuutta otetaan yleensä käyttöön puhetta tukevia ja korvaavia kommunikointimenetelmiä (AAC-menetelmiä), eli tukiviittomia ja kuvia, jotka

- Helpottavat kommunikoimista lapsen kanssa ja vähentävät puheen ymmärtämiseen ja ilmaisemiseen liittyviä seurauksia kuten oppimisen, käyttäytymisen ja vuorovaikutuksen ongelmia.
- Havainnollistavat ja jäsentävät toimintaa, sekä toimivat muistin tukena.
- Kartuttaa sanavarastoa sekä käsitteiden oppimista
- AAC-menetelmien käyttö edistää puheenkehitystä

Luo lapselle lämmin vuorovaikutussuhde ja turvallinen ympäristö

- Jo vauvaiässä on tärkeää keskittyä luomaan hyvät ja lämpimät vuorovaikutussuhteet lapsen ja vanhemman välille ja ylläpitämään niitä. Niillä on suuri vaikutus lapsen kielenkehitykselle.
- Vauvan halu ja taito ilmaista itseään kehittyy, kun läheinen ihminen vastaa hänen tarpeisiinsa esimerkiksi hymyilemällä, katsomalla silmiin, juttelemalla ja ottamalla syliin.
- Säännöllinen, toistuva päivärytmi ja tutut säännöt luovat lapselle turvallisuuden tunteen.
- Turvallisessa ympäristössä ja ilmapiirissä lapsi uskaltaa ilmaista itseään ja hänellä on paremmat mahdollisuudet uuden oppimiseen.
- Äänensävyillä aikuinen voi suunnata lapsen tarkkaavaisuutta sekä ilmaista tunteitaan. Käytä puhuessasi ilmeitä ja eleitä.

Juttele lapselle, vastaa kysymyksiin, kannusta lasta puhumaan

- Kannustaa lasta puhumaan, mutta älä vaahti. Kannustaminen kohottaa lapsen itseluottamusta ja rohkaisee lasta tuottamaan puhetta.
- Osoita kiinnostusta lapsen sanoja ja puhetta kohtaan.
- Sanoita arkisia tilanteita, tekemisiäsi ja tunteita. Kerro ympäröivästä maailmasta.
- Vastaa lapsen kysymyksiin. Vastauksesi avulla lapsi jäsentää ympäristöään.
- Jokapäiväiset toimintatilanteet kuten ruokailu, pukeminen ja nukkumaanmeno antavat hyvän lähtökohdan keskusteluille.
- Perustele lapselle omaa toimintaasi. Esimerkiksi, miksi kielsit häntä tekemästä jotain.
- Puhu riittävän hitaasti ja käytä selkeitä ja yksinkertaisia lauseita. Toista tarvittaessa.

Lukeminen, kirjojen katselu ja loruilu

- Kirjan lukeminen kuuluu suomalaisen lapsiperheen arkiseen yhdessäoloon jo aivan vauva-ajasta lähtien.
- Luku ja katseluhetkissä lapsen ja aikuisen huomio on kiinnittynyt samaan asiaan. Turvallisuuden ja läheisyyden lisäksi yhteenkuuluvuuden tunne vahvistuu.
- Kuvia katsellessa lapsi oppii tunnistamaan ja nimeämään asioita, kieli kehittyy.
- Lapsi oppii kirjoista tarinallisuutta ja syy-seuraus suhteita.
- Lapsen mielikuvitus kehittyy.
- Kuuntelemalla lapsi oppii keskittymään ja rauhoittumaan.
- Lorut ja riimitellyt kehittävät sanojen muistamista, tuottamista ja kuuntelemista sekä mielikuvitusta.

Laivaloru

Laiva, laiva, minnekä
laiva menee? Muille
maille omenoita
ostamaan, kaalinpäitä
kauppaamaan, KUPSIIS,
laiva keikkaa.

Keinutellaan lasta
sylissä sivuille tai
eteen- ja taaksepäin.

Lopuksi lapsi
"puotetaan" polvien
väliin.

(www.luelapselle.fi)

Keholoru

Silmä, silmä, nenä, suu,
Poski, poski ja leukaluu.
Käsi, käsi, massu ja napa,
Jalka, jalka ja varpaat.
Silmä, silmä, nenä ja suu,
Sinuun diti/ isä rakastuu.

Käydään lapsen kehon asia
runon tahdissa läpi. Lopuksi
suukotetaan tai halataan
lasta.

(www.luelapselle.fi)

Hyviä internet sivustoja:

www.luelapselle.fi

<https://lastenoma.sotukirjasto>

Leikit ja pelit

- Leikki on lapsen päivittäinen toimintamuoto. Leikillä lapsi ilmaisee omaa sisäistä kieltään ennen kuin hänellä on puhe hallussa.
- Leiki ja pelaa lapsen kanssa. Tällain pystyt vaihtamaan ajatuksia lapsen kanssa leikin lomassa. Aikuisen aktiivinen osallistuminen lisää lapsen leikkimotivaatiota.
- Leikissä lapsi voi käsitellä päivätapahtumia, pettymyksiä ja ilonaiheita ja saada aikuiselta tilanteen mukaan lohdutusta, tukea ja kiitosta.
- Yhdessä leikkiminen ja pelaaminen tuottaa hyvää mieltä, kohottaa lapsen itsetuntoa ja on apuna kielen ja käsitteiden omaksumisessa.
- Lapsi ottaa mallia, hän oppii jäljittelemään aikuista. Leikkiessä lapsen narratiiviset taidot eli tarinan kertomiseen liittyvät taidot lisääntyvät.

Leikki- ja pelivinkkejä:

- Monipuolinen leikkipankki: <https://leikkipankki.xn--leikkipiv-12ac.fi/haku>
- Erilaiset palapelit
- Minun Ensimmäinen Pelin-sarjan monipuoliset lautapelit
- Roolivaatteet, käsi- ja sorminuket

Musiikki

- Musiikilla on vahvoja yhteyksiä lapsen aivojen ja kielenkehitykseen.
- Musiikki on tärkeää vuorovaikutussuhteen luomisessa ja sitä kannattaa yhdistää perushoittoon. Laulut, lorut tai vauvahieronta musiikin kanssa vahvistaa yhdessäoloa ja luo pohjaa minuuden ja perusturvallisuuden synnylle, sekä rauhoittaa lasta.
- Lapsen musiikillinen ja kielellinen kehitys ovat kiinteästi yhteyksissä toisiinsa ja ne kehittyvät yhtä matkaa. Lapsi voi oppia laulamaan jopa ennen, kun hän tuottaa ensimmäiset sanansa.
- Samojen laulujen laulaminen ja kuuleminen on lapselle tärkeää. Lapsi "maistelee" oppimaansa uutta laulun pätkää toistaen. Lapsi rakastaa toistamista.
- Alle 3-vuotiaalle lapselle on tärkeää, että lauluun liittyy jotain toiminnallista, joten erilaiset laululeikit ovat hyviä pienelle lapselle.

Musiikkivinkkejä:

- Soiva laulukirja, Sisältää 50 suomalaista lastenlaulua, jokaiselle laululle löytyy myös pianosäestys, (toim. Soili Perkiö)
- Youtube:
SuomenLastenLauluja
- 100 lastenlaulua, Pikku Kakkonen, Yle Areena:
<https://areena.yle.fi/lapset/1-2450991/s/1-4305282>

Media

- Älylaitteet kuuluvat tänä päivänä lähes jokaisen lapsen elämään. Vanhemman on huolehdittava, että lapsen päivätoimet ovat monipuolisia ja tasapainossa ja että mediaa käytetään vain kohtuudella. Huolehdi lapsen tasapainoisesta arjesta, kuten riittävästä unesta, liikkumisesta ja kasvokkaisista kohtaamisista.
- Ruutu-aika kannattaa rajoittaa. Huomioi myös, ettei oma mediankäyttösi vie liikaa aikaa lapseltasi. Olet esimerkki lapselle myös median käytössä.
- Olkaa laitteiden äärellä yhdessä! Tarjoa lapsellesi mahdollisuus näyttää osaamistaan ja jakaa mielenkiinnon kohteitaan mediassa. Ole kiinnostunut, mitä lapsesi tekee ruudun äärellä. Keskustelkaa pelien tapahtumista pelaamisen lomassa.

Hyviä internetsivustoja ja -sovelluksia kielenkehityksen tukemiseen

- Oppi ja ilo
- Pikku kakkonen
- Papunet

Muistiinpanoja

LÄHTEET

Aivoliitto, Kielellinen erityisvaikeus, s.a. [Viitattu 2018-08-29.] saatavilla: https://www.aivoliitto.fi/kommunikaatiokeskus/kielellinen_erityisvaikeus

Hakamo Maija-Leena 2011, Puhekuplia, Lapsen puheen ja kielellisen tietoisuuden kehittäminen

Irisvik, Satu ja Utriainen, Jenni 2017, Kuinka kasvattaa diginatiivi

Koppinen, Marja-Leena, Lyytinen, Paula ja Rasku-Puttonen Helena 1989, Lapsen kieli ja vuorovaikutustaidot

Kunnari Sari ja Savinainen-Makkonen Tuula (toim.) 2000, Pienten sanat, lasten äänteellinen kehitys

Käypähoito, Kehityksellinen kielihäiriö, Suomalainen lääkäriseura Duodecim s.a. [viitattu 2019-02-18] saatavilla:

<http://www.kaypahoito.fi/web/kh/suositukses/suositus?id=hoi50085>

Lue lapselle, s.a. [Viitattu 2018-10-02] saatavilla: <http://luelapselle.fi/>

Mannerheimin Lastensuojeluliitto, 2017, Lapsen kasvu ja kehitys, [viitattu 2018-08-27] Saatavilla: <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/>

NurmiLaakso Marja ja Välimäki Anna-Leena (toim.) 2011, Lapsi ja Kieli, kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa

Siiskonen, Tiina, Aro, Tuija, Ahonen, Timo ja Ketonen, Ritva (toim.) 2013, Joko se puhuu, Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa

Opinnäytetyö kevät 2019

Hanna Vikki, sosionomi (AMK)

Oppaan kuvitus Noora Myllyneva

Ohjaava opettaja KT, Anne-Leena Juntunen

Savonia-ammattikorkeakoulu, Iisalmi

SAVONIA